

UT

UNIVERSITAS TARTUENSIS

November 2009 nr 9 (2377) • Tartu Ülikooli ajakiri

Selles numbris:

URMAS VARBLANE – MEIE NOKIA VÕIKS OLLA
MEIE HARIDUSSÜSTEEM

DIGITAALSE PÕLVKONNA TEGELIK OLEMUS

VIROLOOGID INNUSTUVAD
ETTEARVAMATUTEST VIIRUSTEST

TEADUSE JÕUDMIST NOORTENI
PÄRSIB HULK PROBLEEME

UT KOLLEEGIUM

Foto: Margus Ansu/Postimees/Scanpix

Sigrid Sõerunurk

UT peatoimetaja

Oktoobris kogunes esmakordselt UT ajakirja kolleegium. Ma ei hakka siin võrdlema endist, ajaleheaegset, ja nüüdset kolleegiumi, see poleks vajalik ega kohane. Küll aga paari sõnaga sellest, mida kujutab endast praegune kolleegium, millised on vastastikused ootused.

Lihtsustades esindab kolleegiumi napp liikmeskond UT jaoks ülikooli liikmeskonda. Seetõttu on liikmed eri valdkondadest – on *humaniora*, *realia et naturalia*, *medicina*, *socialia* esindajad, on üliõpilane, õppejõud, administratiivtöötaja, on doktorant, välisliige ja ajakirjanik. Rollid põimuvad ja

tulemus on põnev.

Kolleegiumi kutsus UT toimetuskokku konkreetsel eesmärgil – aidata säilitada kriitiline pilk iseenda tööle. Konstrukttiivne enesekriitika on esiteks edasiviiv jõud ja teiseks kindlasti ühe olulise väärtuse – avatuse – eeldus.

Toimetuse ootab kolleegiumilt UT-le avaramat pilku peamiselt sellepärast, et saada tagasisidet, kas UT kajastab ülikooliga seonduvat piisavalt mitmekesiselt ja kvaliteetselt. Mitmekülgse tagasiside peaksid võimaldama need eri vaatenurgast UT-le saadetud hindavad pilgud. Peale temaatilise mitmekesisuse hoiavad ajakirjal ajakirjandusspetsiifilist pilku peal kaks tegevajakirjanikku.

Esimene koosolek osutus viljakaks. Kolleegiumil olid toimetusele UT paremaks muutmisel konkreetsed ettepanekud. Üks põhimõtteline ettepanek on võtta rohkem arvesse ümberringi toimuvat. See tähendab ühiskonnas parasjagu oluliste teemade kajastamist ülikooli inimeste pädevuse kaudu, andes sellega oma panuse ülikoolilt ühiskonda.

Teiseks panid kolleegiumi liikmed ette olla konstruktivselt krii-

tiline ka ülikoolisisesest teemade suhtes. Paljudest teemasooovitustest jäid enam kõlama ja tekitasid rohkem diskussiooni just keerulised teemad. Teemad, mis leiaksid kindlasti kõlapinda, sest seal, kus on (konstruktivne) kriitika, on ka probleem, ja pole ju saladus, et ülikoolis kui ikkagi ka bürokraatlikus organisatsioonis, probleeme jagub. Juba liigne bürokraatlikkus iseenesest on probleem, nagu seda on öelnud kantsler Andres Liinat.

Nii nagu bürokraatlikku suhtumist saab vähendada aegamisi, saab enesekriitilisus koos julgusega olla avatum, kasvada samuti tasapisi. Ka eesmärk lahata UT veergudel senisest enam teadust laiemale publikule mõistetavas keeles täitub samm-sammult – see eesmärk nimelt võiks kolleegiumi liikmete hinnangul olla UT üks arengusuundi.

Toimetuse annab kolleegiumile uuel semestril aru, kas kokkulepitu on realiseerunud ja mil määral. Lugeja saab muutustest loodetavasti aru aimamisi.

Kantsleri käskkirjaga kinnitatud UT kolleegiumi nimekiri on nüüdsest kinnitunud siia lehe allservas asuvasse impressumisse. ☺

U

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Universitas Tartuenssis on Tartu Ülikooli ajakiri. Ilmub kord kuus. Tiraaž 3300. Tellimisindeks Eesti Postis 00892 • Tartu, Lutsu 5 (III k); Tel: 737 5680, 523 1751; e-post: ajakiri@ut.ee; www.ajakiri.ut.ee. Postiaadress: Ülikooli 18, Tartu 50090 • **Vastutav väljaandja:** Illari Lään; **peatoimetaja:** Sigrid Sõerunurk; **toimetajad:** Kadri Inselberg ja Eve Tisler; **keeletoimetaja:** Marika Kullamaa; **küljendaja:** Margus Nõmm; **fotograafid:** Andres Tennus ja Ove Maidla; **infotoimetaja:** Gea Gorjunova; **Trükk:** Ecoprint • Kõik Universitas Tartuenssis avaldatud artiklid jm tekstid ning fotod ja illustratsioonid on autoriõigusega kaitstud teosed. Toimetuse lubab neid kasutada vaid koos viitega autorile ja Universitas Tartuensisele. • Toimetusel on õigus kaastöid nende selguse huvides toimetada ja lühendada. • **UT kolleegiumi esimees:** Maja Vadi, **liikmed:** Sulev Kõks, Ivo Volt, Mart Noorma, Villu Päärt, Indrek Treufeldt, Riin Kruusenberg, Liina Liiv.

4

4 Sümfooniaorkester võttis pillid kotist välja, TÜ raamatukogu kataloogisaal saab uue ilme.

7 TÜ tudengid tutvustasid Venemaal oma satelliidiprojekti.

9 Väitekirj

Digitaalsele põlvkonnale omistatakse ülivõrdes omadussõnu, mida kõike nad oskavad ja suudavad paremini kui vanemad generatsioonid kokku. Ent Andra Siibaku doktoritööst selgub, et noored ei erista päris- ja virtuaalset elu ning on internetis pigem aktiivsed tarbijad kui ise sisu loojad.

12 Ülikooli kõige sportlikumaks naistöötajaks valitud Esta Pilt on ühtlasi ilmselt ka terve ülikooli üks värvikamaid persoone – tema elu vahetub sõna otseses mõttes vikerkaarevärvides.

16 Urmas Varblane: majanduskriis ei tohiks vaimselt ära tappa

20 Tänavu tähistab TÜ emakeelse ülikooli 90. aastapäeva. Tegelikult sündis Eesti ülikool kaks korda, sellest viimasest kirjutab Varje Sootak pikemalt.

25 TÜ rakendusviroloogid uurivad eksootilist Chikungunya viirust, mis võib ohustada Prantsusmaad, Itaaliat ja Hispaaniat.

29 Fookus

Mitmed teadlased kinnitavad, et noorteni ei jõua piisavalt teadusinfot. Kitsaskohti on palju: massimeedia on sageli loonud teadusest väärarusaamu, mõnikord on õpetajad kui pudelikaelad, ülikoolid ise võiks aktiivsemad olla jne.

33 Uue keemiahoone avamine ja keemikute neli kolimist läbi aegade

36 Korp! Sakala 10

42 Reiskiri

«Miks sa Soome lähed? See on ju nii lähedal ja igav ja tavaline!» See oli enamike tuttavate reaktsioon, kuuldes Brit Peensoo plaanist Erasmusega Turu Ülikooli minna. Põhiküsimus oli, et miks ta kaugemale ei lähe?

44 Kui originaalsed ideed on TÜ tudengitel ja töötajatel?

46 Vilistlane Tauno Tõhk leidis, et tavalise tööinimese elustiil Eestis ei paku talle pinget ning vahetas selle elu hiina keele õppimise ja tänavanurgal soojalt auravate nuudlikärude vastu.

9–11

12–15

25–28

33–35

Järgmine Universitas Tartuensis ilmub 4. detsembril.

roheline trükis

Trükitud taastoodetud paberile looduslike trükkvärvidega. ©Ecoprint

Tartu Ülikool tõusis maailma juhtivate ülikoolide hulka

Mainekas maailma ülikoole reastavas edetabelis «Times Higher Education-QS World University Rankings» märgiti sel aastal viie protsendi maailma edukaimate ülikoolide seas esmakordselt ära ka Tartu Ülikool.

«Viie protsendi maailma juhtivate ülikoolide hulgas olemine on tunnustus meie ülikoolile,» rõõmustas TÜ rektor Alar Karis.

«Usun, et see aitab kaasa ka noorte inimeste haridustee valikule ning julgustab neid õppima Tartu Ülikoolis,» lisas Karis.

Edetabelit juhib jätkuvalt Harvardi Ülikool, teisele kohale on tõusnud Cambridge, möödudes sel aastal Yale'i Ülikoolist. Tartu Ülikooli lähinaabritest on esisajas esindatud Lundi (67. koht) ja Uppsala (75. koht) ülikoolid

Rootsis ning kaugele ei jää ka Helsingi Ülikool (108. koht) Soomes.

Edetabeli koostamisel on arvestatud akadeemiliste juhtfiguuride ja kõrgkoolide juhtide küsitlust, üliõpilaste ja õppejõudude suhtarvu, teaduspublikatsioonide tsiteerimist ning välisõppejõudude ja -tudengite osakaalu.

Sümfooniaorkester võttis pillid kotist

Eve Tisler

eve.tisler@ut.ee

Oktoobris proove alustanud taasasutatud Tartu Ülikooli sümfooniaorkestri (TÜSO) avaesine mine toimub rahvusülikooli akadeemilisel aktusel 1. detsembril.

1. detsembri aktusel esitab orkester Heino Elleri «Kodumaist viisi» ning Rene Eespere loomingu «Kaks jubilatsiooni».

Orkestri peadirigent Lauri Sirp hindab sümfooniaorkestri esimest tegutsemiskuud tõiseks. «Praegu harjutame orkestrina ühtselt mängima ja koos hingama. Kõigil orkestriliikmetel on hea muusikaline taust ning kõvasti vaimset potentsiaali,» lisas Sirp. Eriti rõõmustav on Sirbi sõnul see, et kõik orkestriliikmed eesotsas kontsertmeister Andri Annusega võtavad proove tõsiselt.

Orkestris on vabu kohti veel

Tartu Ülikooli sümfooniaorkestri keelpillirühmad alustasid proovi Heino Elleri «Kodumaise viisiga».

Foto: Andres Tennus

fagottide, violade ning tsellode pillirühmadesse. Sirp julgustab muusikutele orkestriga liitumise huvi korral ühendust võtma Tartu üliõpilasmajaga.

Sümfooniaorkestri taastamise idee algataja Kulno Kungla sõnul on orkester endale juba leidnud

ka sõprusorkestri. Nimelt on nendega ühendust võtnud Tampere Ülikooli sümfooniaorkester. «Tahame sõprusorkestri esindajad kevadel külla kutsuda ning kui kõik hästi läheb, siis plaanime järgmisel sügisel esimest ühiskontserti,» rääkis Kungla.

Aasta alguses oli TÜ raamatukogu suur saal veel täis kataloogiriitudeid, kuid kuna tänapäeval on kogu kataloogisüsteem olemas ka elektrooniliselt, siis paberkandjal

versioone pole lihtsalt enam vaja. Raamatukogu tehnoloogiadirektori Heiki Epneri sõnul oli vana kataloogisaal juba ammu vaid ruum, millest lihtsalt läbi kõnniti.

Detsembris avatava uue saali põhiideeks on Epneri sõnul see, et raamatukogu külastaja astuks sinna sisse, saal ütleks külalisele ühe sooja «tere» ja inimene saaks kohe aru, et on nüüd kohale jõudnud.

Uus saal on korralikult valgustatud ruum, kus on olemas lugejakohad ja oma arvutiga töötamise ala. Samuti tulevad sinna klaasseintega rühmatööruumid, mida ei pea ette broneerima.

Foto: 2x Ove Maidla

50 aastat esimese arvuti käivitamisest TÜ-s

2. novembril möödus 50 aastat sellest päevast, mil dotsent Ülo Kaasiku ja tema kolleegide töö tulemusena käivitati Tartu Riikliku Ülikooli esimene arvuti. See oli siis ainus arvuti Eestis. Poole sajandi möödumist tähistati ka konverentsiga «Pool sajandit arvutit Tartu Ülikoolis».

«Arvuti saabumisel ülikooli loodi selle käigushoidmiseks ja seda kasutada soovijate teenindamiseks ülikooli arvutuskeskus. See oli koht, mis pakkus üliõpilastele, õppejõududele ja teaduritele pikki aastaid abi arvutiga suhtlemisel ning teadus- ja uurimisprobleemide lahendamisel,» rääkis ajaloost arvutiteaduse instituudi juhataja Tiit Roosmaa.

Roosmaa sõnul muutus arvutuskeskuse roll oluliselt kaheksakümnendatel aastatel, mil turule tulid ja hakkasid laialdaselt levima personaalarvutid.

Praeguses Tartu Ülikoolis jätkavad 50 aastat tagasi alustatud eeskätt matemaatika-informaatika-teaduskonna arvutiteaduse instituut ja infotehnoloogia osakond koos teadusarvutuste keskusega.

Foto: TÜ arvutuskeskus

Amicad

Foto: Alvar Sass

Korp! Amicitia tähistab 85. aastapäeva

Marta Maamets

Korporatsioon Amicitia abiesinaine

Sirelililla, tumerohelise ja kuldse värvikolmiku alla koonduv korporatsioon Amicitia tähistab 20.–22. novembrini oma 85. aastapäeva.

Amicitia asutamine sai ametliku kinnituse 21. novembril 1924 TÜ valitsuse istungil. Ajal, mil naistudengitel tuli ülikooliperes oma õiglase koha kindlustamiseks alles võitlusi pidada, polnud selline samm kindlasti kergemate killast.

Kinnitust, et tegu oli hea algatusega, näitas asjaolu, et asutamisele järgnenud pisut enam kui viisteist röömsat tegevusaastat paisutasid organisatsiooni pea 260-liikmeliseks.

Ei läinud kaua, kui saatus amicadelt oma lipukirja «Per

aspera ad astra» («Läbi raskuste tähtede poole») au sees hoidmist tõeliste raskustega testimas asus.

Amicitia 16. tegevusaastal likvideeris saabunud nõukogude okupatsioon kõik akadeemilised üliõpilasorganisatsioonid, teiste hulgas ka korp! Amicitia.

Konvendi ukSED Eestis sulgusid pea viiekümneks aastaks. Paljud kaasõed küüditati või hukati, mitmed pagesid okupatsioonivõimu eest välismaale.

Sellest hoolimata jätkus amicaidel julgust ja isamaalisust, et oma tõekspidamisi kaitsta.

Eestist pagenud amicad koondusid välismaal. Väljaspool Eestit tegutseb jätkuvalt Toronto koondis.

Okupatsiooniharde lõdvenemisega sai teiste seas Tartus uue võimaluse ka korp! Amicitia. Ametlikuks taasasutamispäevaks

sai 28. aprill 1989, millest tänavu möödus 20 aastat.

Praegu kuulub Amicitiasse pea 200 liiget, hõlmates haritud ja edukaid naisterahvaid, kelle hulgas on tuntud ajakirjanikke, juriste, arste, biolooge ja kunstnikke.

Seoses peatselt saabuva juubeliaastapäevaga, kutsume teid 17. novembril kell 14 Eesti Üliõpilaste Seltsi majja (aadressil J. Tõnissoni 1) konverentsile teemal «Emakeelne ülikool ja akadeemilised organisatsioonid». Amica Tiina Metso kõneleb akadeemiliste organisatsioonide rollist ülikooli kujunemisel emakeelseks ning amica Miina Norvik kõneleb emakeelest teaduskeelena eile, täna ja homme. Peale nende kahe räägib ka EÜSi liige Meelis Burget Tartu Ülikooli kujunemisloost.

Tudengid käisid Venemaal satelliiti tutvustamas

Kadri Inselberg

kadri.inselberg@ut.ee

9.–11. oktoobrini toimus Moskva Riiklikus Ülikoolis teadusfestival, millest võttis osa ka Tartu Ülikooli esindus, et rääkida Eesti Tudengisatelliidi projektist.

Kuna kaks ülikooli alustasid kosmosetehnoloogiaalast koostööprojekti, oli üritusele kaasatud ka Tartu Ülikool. Eesti esinduse liikmed pakkusid teadusfestivali külastajatele võimalust juhtida interneti vahendusel Tartus asuva maapealse sidejaama tugisüsteemi ja kuulata satelliitidelt vastu võetud signaale.

Samuti tutvustasid eestlased mõne aasta pärast valmiva satelliidi eksperimenti ja selle elulist tähtsust tuleviku kosmosereisidel.

Nimelt on Eesti Tudengisatelliidi meeskonnaliikme Katrin Tuude sõnul tegemist murrangulise elektrilise päikesepurje tehnoloogiaga, mille idee pärineb soomlastelt.

Tuude sõnul oli üks noor lennundustudeng projektist suisa nii vaimustunud, et soovis ka ise sellega liituda. Juba niigi rahvusvahelisse seltskonda on ta meeskonna kinnitusel vägagi teretunud.

Samuti suutsid tudengid oma projektiga muljet avaldada nii Moskva Ülikooli innovatsiooni-prorektorile kui ka tuumafüüsika rektorile, kes mõlemad leidsid, et tegemist on tõsise ja tähtsa ideega.

Tartu Ülikooli esinduse jaoks oli oluline ka see, et sealsed tudengid jagasid nendega vastset

orbiidile saadetud tudengisatelliidi Tatjana 2 andmeid. Neid saavad eestlased nüüd kasutada laboratoorsete tööde tegemiseks loodus- ja tehnoloogiateaduskonnas.

Tuude sõnul olid teadusfestivalil esindatud väga erinevad alad. Näiteks võis näha nii disainitudengite loomingut, 3D televiisorit, mille vaatamiseks pole vaja spetsiaalseid prille, kui ka legorobotit, mis kogus raha uue ratta jaoks.

Tegemist oli Venemaa suurima teaduse ja tehnoloogia populariseerimise üritusega, kus olid esindatud kõik Moskva Riikliku Ülikooli osakonnad ja uurimissuunad. Väliskülalisi oli peale Tartu Ülikooli esinduse veel Jaapanist, Hiinast ja Saksamaalt.

Tunnustati TÜ poliitikateadlasi

Tartu Ülikooli poliitikateaduste uurimisrühm valiti Euroopa kõrgkoolide õppekavade edetabelisse CHE-ExcellenceRankings 2009.

Tabeli «Excellence Group» koondab 100 kõrgkooli, mis pakuvad Euroopas magistri- ja doktoriõppes rahvamajandusteaduses, psühholoogias ja poliitika-teaduses õppekavasid, mis paista-

vad silma intensiivse uurimistöö ja rahvusvahelise suunitlusega.

Tartu Ülikooli puhul töid tabeli koostajad välja poliitikateaduste uurimisrühma paljukordse tsiteerituse ja Erasmus Munduse magistri õppekavade suure arvu.

UUS PROFESSOR, JUHTIVTEADUR JA EMERIITPROFESSOR

30. oktoobril toimunud istungil valis TÜ nõukogu meediauuringute professoriks Veronika Kalmuse ja polikliiniku juhtivteaduriks emeriitprofessor Heidi-Ingrid Maarooosi.

Emeriitprofessoriks nimetati professor Peeter Vihalemm.

Rektorid Irimaal Eesti Ülikooli otsimas

Mart Laidmets

Rektorite Nõukogu tegevsekretär

Eesti Ülikool on idee, mis kõrgharidusdebattides aeg-ajalt jälle esile kerkib ja millele eri osapooled on tihti andnud erineva sisu. Üks enam kasutatud näiteid on Irimaalt, kus rohkem kui sada aastat tagasi loodi Iiri Rahvusülikool (National University of Ireland, NUI). Täpsema ettekujutuse saamiseks võttis Rektorite Nõukogu juhatus Primuse programmi toel ette visiidi Iirimaa.

Kohapeal selgus siiski, et NUI all tegutsevad ülikoolid on üldiselt sellest koostöövormist loobumas. Irimaal on kokku seitse ülikooli, millest kolm ühendusse ei kuulu. Peale 1997. aasta kõrgharidusreformi, mille käigus ülikoolid saavutasid endisest märksa ulatuslikuma autonoomia, on NUI keskkontor jäänud pigem tseremoniaalseid ülesandeid täitvaks asutuseks ning mingeid pikemaajalisi plaane üheskoos ei tehta. Seega – eeskujuks NUI meile kindlasti ei ole.

Mis ei tähenda muidugi, et koostöö üldse ei toimiks, kuid sarnaselt Eestile on see korraldatud pigem kõiki ülikoole ühendava rektorite nõukogu (Irish University Association) kaudu. Samas on Eesti ülikooli-

Foto: erakogu

del koostööd kohati rohkemgi: võtame kas või ühised doktori- ja õppejõudude tegutsemise mitmes kõrgkoolis korraga (mis on kohati problemaatiline) ning ka kvaliteedileppe ning rahvusvahelistumise heade tavade leppe alusel toimuvad tegevused.

Ülikoolide juhtimis- ja rahastamismudelite kujundamine koostööd enam soodustavaks on diskussioonikoht nii meil kui ka mujal. Iseenesest ei ole see probleemiks tõeliste tippude puhul, kes näevad koostöös peituvaid positiivseid külgi. Probleeme on pigem keskpärasusega, mis kipub klammerduma oma eripärade külge, julgemata tunnistada, et koostöös teiste sarnases valdkonnas tegutsejatega suudetaks olla hoopis tulemuslikumad. Väga eri-

nevate stardipositsioonide puhul võib sunnitud koostöö kujuneda mõlemale poolele ka negatiivseks kogemuseks.

Irimaa näitel on vaja teatud katalüsaatorit, mis paneks ülikoolid kiiremini ühiselt tegutsema. Trinity College'i ning University College Dublini strateegilise koostöö aluseks sai Iiri peaministri tõsine märkus rektoritele ressursside raiskamise kohta omavahelises konkurents. Sarnase koostöökokkuleppe on omal algatusel sõlminud Tartu Ülikool ja Tallinna Tehnikaülikool.

Sellised lepingud on muidugi vaja täita sisuga ning järgnevad sammud on vaja teha arvestusega, et igal kõrgkoolil, teaduskonnal ja instituudil on selgelt määratletud eesmärk ja ka vahendid eesmärgi saavutamiseks.

Sisulist koostööd nii Eesti ülikoolide sees, kõrgkoolide vahel kui ka partneritega väljaspool akadeemilist maailma on kindlasti vaja praegusest märksa enam. Ühtlasi oleks meil vaja ka arutelu ja otsuseid, mis keskenduksid vähem oma erihuvide kaitsmisele ning vaataksid ühiskonna vajadusi arvestades kaugemale tulevikku. Ja eeltingimuseks ei pea olema mõne uue struktuuri loomine või vana kaotamine, nimetused peaksid siinjuures mängima kõige väiksemat rolli.

Foto: Ingo Boddenberg/Scanpix

Digitaalne põlvkond ei olegi pärit teiselt planeedilt

ANDRA SIIBAK LEIDIS OMA DOKTORITÖÖS «EESTI «DIGITAALSE PÕLVKONNA» ENESEPRESEN-
TATSIOON», ET KUIGI EESTI NOORED ON INTERNETIKASUTUSES EUROOPAS ESIKOLME SEAS,
EI PEA VANEM GENERATSIOON NEID KARTMA KUI TULNUKAID.

Eve Tisler

eve.tisler@ut.ee

Eestis on kõik lapsed nina-
pidi arvutis, niipea, kui
nad arvutilauani ulatuvad
ja klaviatuuril klahve toksida
oskavad. Toetudes ankeetküsitluse
«Noored ja internet 2007» tule-
mustele, nentis Siibak, et koguni
99,9 protsenti 11–18-aastastest
lastest kasutab Eestist internetti.

Noorte üliaktiivne internetika-
sutus on viinud paljud juhtivad
teoreetikud aga järelтусeni, et
kogu maailmas on peale kasvamas
enneolematu «digitaalne põlv-
kond». «Digitaalsele põlvkonnale
omistatakse ülivõrdes omadus-
sõnu, mida kõike nad oskavad
ja suudavad paremini kui kõik
vanemad generatsioonid kokku.
Et nad on innovaatilised ja loovad,
ambitsioonikad ja koostöövalmid

ja teevad palju põnevaid asju inter-
netis,» rääkis Siibak.

«Mõnes mõttes pean ennast
ise ka n-ö digitaalse põlvkonna
esindajaks. See oli ka üks põhjus,
miks mind see teema väga huvitas.
Olen vaimustuses tasuta wifist
ega suuda oma arvutist lahkuda,»
tunnistas igapäevaselt TÕ aja-
kirjanduse ja kommunikatsiooni
instituudis erakorralise teadurina
töötav Siibak.

Siibak on neli aastat süvitsi internetti uurinud ning tema septembri lõpus kaitstud doktoritöö koosneb selle aja jooksul kirjutatud kaheksaks artiklist.

Peamiste küsimustena tõstatus töös kaks teemat – millised tendentsid iseloomustavad noorte *online*-sisuloomet ning kuidas noored ennast veebikeskkonnas esitlevad ning sealjuures oma soolist identiteeti konstrueerivad.

Soolise identiteedi uurimisel veebikeskkonnas keskendus Siibak rate.ee kasutajate piltidele, analüüsides neid kontentanalüüsi meetodil. Soolise identiteedi uurimisel toetus Siibak Erving Goffmanile, kelle 1950. aastate keskel ilmavalgust näinud teos «Self presentation in everyday life» («*Enesepresentatsioon igapäevaelus*»), on nüüdseks arvukate internetiuurijate kasutuses uuesti päevakajaliseks muutunud.

Fotode analüüsil keskendus Siibak erinevatele rate.ee klubidele ning «Tähelepanuväärsete top 100» edetabelile, kus on üleval ainult kõige populaarsemate kasutajate pildid. «Seal avalduvad normeeritud väärtused peaksid rääkima nii mõndagi selle ühiskonna kohta,» selgitas Siibak.

Analüüsi käigus hakkas Siibakule silma see, et edetabelisse jõudnud noored neid on hästi kinni stereotüüpses ideaalseis kuvandis, mida võimendavad meedia ja reklaamid. Enamasti on fotodel pikkade blondide juustega siresäärased tüdrukud, kes poseerisid üpris napolis riietuses. Poisid seevastu kombineerivad oma maskuliinset imagot. «Ühe pildi peal võivad nad unistavalt päikese-

Andra Siibak töötab TÜ ajakirjanduse ja kommunaktsiooni instituudis erakorralise teadurina.

Foto: erakogu

loojangut vaadata ja suurt roosat elevanti kallistada ning olla üldse sellised moosipoisid. Teisel fotol võivad nad seevastu olla määratud riietega, nokitseda auto all, poseerida palja ülakehaga ja näidata musklit,» kirjeldab Siibak n-ö traditsioonilise *macho*-mehe kuvandit.

Siibak järeltas rate.ee fotode analüüsi põhjal, et poisid kombineerisid omavahel kontrastseid maskuliinsuse kuvandeid, ilmselt eesmärgiga meeldida võimalikult laiale vaatajaskonnale ja pakkuda

igaihele midagi. «Tegime ankeetküsitluse 11–18-aastaste seas ja küsisime, mida on vaja, et saada populaarseks rate.ee-s. Esimene asi, mida nii tüdrukud kui ka poisid vastasid, oli see, et sa pead ilus välja nägema,» tõi Siibak näite.

Saadud tulemused andsid põhjust väita, et eakaaslaste surve järgi püütakse ennast muuta vastavalt sellele, millist tagasisidet saadakse. «Vastavalt sellele, kas tagasiside on positiivne või mitte, teevad noored midagi ümber ja proovivad uuesti, et aktsepti

saavutada,» täpsustas Siibak.

Uuringud tõid esile tõsiasja, et noored ei erista päris- ja virtuaalset elu. «Ainukesed, kes seda erinevust rõhutavad, on täiskasvanud,» leidis Siibak. «Nemad ei saa lihtsalt aru, mis internetis toimub. Ma arvan, et nad ei taha aru saada. «Noored kopeerivad paljuskki meedias ja reklaamides nähtut. «Kõik need poosid, mida nad seal fotodel kasutavad, on niivõrd sarnased sellele, mida modellid kasutavad oma fotosessioonidel,» põhjendas Siibak oma väite tagamaid.

«Täiskasvanud pigistavad silma kinni ja ütlevad, et see pole nende maailm. Seeläbi aga nad teevadki noortest tulnukad, kes on justkui teiselt planeedilt. Alati on aga teismeeas noortele oluline olnud nende eakaaslaste ja sõprade arvamus. Tänapäeval kasutavad noored selle tagasiside saamiseks ainult uudsemat vahendit, seda, mis on hetkel popp ja noortepärane,» rääkis Siibak.

Teine doktoritöös käsitlemist leidnud teemade valdkond puudutas noorte aktiivsust ja loomingulisust internetikeskkonnas. Ankeetküsitluse «Noored ja internet 2007» tulemused näitasid, et Eesti 11–18-aastane internetikasutaja on valdavalt passiivne sisulooja, kes kasutab peamiselt struktureeritud veebikeskkondi – sotsiaalseid võrgustikke nagu Rate või Orkut, eri foorumeid, või *online*-uudiste kommentaariume. Seevastu blogides või kodulehtedel ehk keskkondades, mis võimaldaksid, aga ka nõuaksid suuremat loomingulisust, Eesti noored

loomu ei kipu. Põhjus, miks nad nendes keskkondades sisu ei loo, on Siibaku sõnul motivatsiooni puudus.

Sellele, miks noortel vastavat motivatsiooni napiks jääb, on raske anda üks-ühest vastust. Osaliselt leidis Siibak oma töös, et see on tingitud ühiskonna väärtustest ja normidest. «Me oleme tiigrihüppe teinud, aga väärtuste pagas ja kodanikuühiskond ei ole läne-maailmale järgi jõudnud,» nentis Siibak oma tulemusi vaagides.

Samas pole noorte vähene aktiivsus veebisisu loomisel ainult Eesti noorte probleem. «Kui me vaatame sisuloomet, siis ka ülejäänud Euroopas ei ole see nii aktiivne kui võiks suurest «digitaalse põlvkonna» ümber tõstatunud kärast eeldada,» tõdes Siibak.

Saadud tulemuste valguses on seega raske rääkida Eesti noortest kui digitaalse põlvkonna esindajatest, kes eristuvad vanemast generatsioonist selgelt oma loomingulisuse ja innovaatsilisuse poolest.

Siibak leidis oma doktoritöö tulemusi kokku võttes, et olukorra parandamiseks tuleks arendada noorte digitaalset kirjaoskust ning teadvustada neile interneti võimalusi. «Ei piisa ainult sellest, et me loome tehnoloogilised võimalused ja keskkonnad, kus on võimalik sisu luua ja internetis toimida. Selleks, et laps midagi internetis teha tahaks, peab teda õpetama,» rääkis Siibak. Kriitilisi oskusi tuleb arendada, et noored mõistaksid, mida internetis tuleb teha ja mida mitte.

Siibaku uuring näitas ka seda, et lapsed ise on omaealistele väga head motivaatorid. Nad innus-

tavad üksteist internetis uusi keskkondi kasutusele võtma ja on vastastikku ka õpetaja rollis. «Selleks, et digitaalset kirjaoskust suurendada, ma soovitasin oma töös koolides ära kasutada laste omavahelist oskust üksteist juhendada.» See võib teinekord viia paremate tulemusteni, kui laste silmis «digitaalse immigrandi» rolli omaks võtnud õpetajad arvavad. (T)

Professor Susanne V. Knudsen
Vestfoldi Ülikool, Norra

Andra Siibaku väitekirja teaduslikud tulemused on originaalsed. Eriti puudutab see empiirilisi tulemusi, mille põhjal võib väita, et noored eestlased on sotsiaalse orientatsiooniga struktuursete *online*-keskkondade kasutajad. Dissertatsiooni tulemused näitavad ka nii soo-neutraalse kui ka soo-spetsiifilise visuaalse enesepresentatsiooni tähtsust ning maskuliinsuse ülekandumist digitaalsetesse keskkondadesse.

Noorte internetikasutajate iseloomustamisel esitab väitekirja hästi põhjendatud ja struktureeritud mudeli ning samuti loob interneti loova kasutamise uue kontseptsiooni.

Andra Siibaku väitekirja on avardanud käsitletava valdkonna seniseid piire ning originaalse lähenemisega on tegu nii püstitatud eesmärgides kui ka empiiriliste tulemuste esituses ja analüüsis.

Ülikooli kõige sportlikum töötaja Esta Pilt paistab silma

ESTA PILT ON TÖENÄOLISELT KA TERVE ÜLIKOOI ÜKS VÄRVIKAMAID PERSOONE. TEATUD PERIOODIDE JÄREL VAHETUB TEMA VÄRV VIKERKAARE JÄLGEDES – IKKA PUNANE, ORANŽ, KOLLANE, ROHELINE, SININE, LILLA, JA JÄLLE PUNANE.

Kadri Inselberg

kadri.inselberg@ut.ee

Kameeleonina vahetab Esta värvi juba ülikooli lõpetamisest saadik.

Esimene ergas värv, mis vallutas nii tema juuksed kui ka garde-roobi, oli lilla. Tema sõnul ei ole uue värvi valik teadlik otsus, vaid midagi, mis tuleb seestpoolt ja järk-järgult. Alateadvusest.

«Keegi ütles, et ju siis on parasjagu täpselt seda vaja. Näiteks kui mul oli punase periood, siis ilmselt ma tundsin ennast loiuna ja punase värviga tahtsin ennast ergutada,» räägib ka ise psühholoogiat õppinud Esta.

Esta õde, samuti Tartu Ülikoolis töötav Lehti Pilt ütles, et Esta välimus ja riietumisstiil on alati olnud hästi isikupärased. Õde arvab, et ehk püüab Esta värvidega silma paistes tasakaalustada oma teatud sisemist ebakindlust.

Erilist on aga Esta juures veel palju muudki. Nimelt valisid kolleegid endi seast kõige sport-

likumad töötajad ja spordipäeval septembris kuulutati võitjad välja. Naistest osutus võitjaks Esta, meestest arstiteaduskonna füsioloogia instituudi teadur Anton Terasmaa. Samuti tunnustati Estat eraldi veel tervisliku toitumise propageerimise eest. Tähelepanu üle on tal väga hea meel.

TUNNUSTUSEST UUT INDU TÄIS

«Eriti selle üle, et ülikoolis sellist asja hinnatakse ja sportlikkus on leidnud laiemat kõlapinda. Äkki hakkasid inimesed tänu konkursile rohkem mõtlema sellele, palju nad liiguvad ja mida veel võiks teha,» arutleb Esta.

Auhinnasaajate valikul pöörati erilist tähelepanu sellele, kuidas regulaarselt sporti harrastavad töötajad on innustanud ka kolleeg tervisespordiga tegelema. Esta on kolleegide sõnul õhutanud neid tegema kepikõndi, osalema linna tervisespordi üritustel ning kaasanud meeskonna Elva kevadjooksule.

Esta sõnul pani selle tiitli saamine teda mõtlema, et äkki peaks kolleegid veel rohkem üritustesse kaasa tõmbama. Ja ka ise üritusi korraldama. Näiteks täiskasvanud õppijate nädala raames korraldasid nad hiljuti lihaspingete mõõtmise. «See kuluks igal töökohal ära. Sundasendis istumisest tekivad lihaspinged samamoodi nagu trennistki,» selgitab ta.

Ülikooli töötajatel soovib Esta vähemalt natukenegi enda liigutamisele mõelda. Näiteks teab ta paljusid, kes isegi kõnnivad vähe. Samas on ta TÜ spordiklubis näinud üha enam ülikooli inimesi. Eriti oluline ongi tema sõnul liikumine sellepärast, et enamusel on arvuti taga istumise töö ning paljudel seljad ja kaelad valutavad. Selle vastu aitaksid tema sõnul näiteks seljatreeningud, et õppida hoidma keha õiges asendis.

Sport on saanud Esta igapäevaelu nii loomulikuks osaks, et ilma selleta ei kujuta elu enam ettegi. Alguse sai kõik kodu lähedal

asuvast metsast. «Elasime maal ja meil oli peres palju lapsi. Siis me niikuinii jooksisime ja mängisime koos. Mets oli kohe kõrval ja hakkasime seal omavahel igasuguseid võistlusi korraldama ja jooksmas käima,» jutustab Esta.

TREENINGUD TOIMUSID KODUMETSAS

Varsti kutsuti ta rajooni kergejõustiku võistlustele ja kuna seal läks tal hästi isegi ilma spetsiaalse treeninguta, otsustas ta asjaga tõsisemalt tegelema hakata. Treeningu jätkas ta ikka sealsamas kodumetsas, nüüd lihtsalt juba treeneri saadetud plaanide järgi.

Esta peamiseks alaks sai pikamaajooks. Küsimusele, mis teda võistlusspordi juures võlus, Esta ühest vastust anda ei oska, aga väiksemaid mõjutajaid oli palju. Näiteks olid sportlikud ka tema isa ja õed. «Ja ju siis võistlustel käimine oli põnev... tahtsin ikka võita,» meenutab Esta täna.

Keskkooli lõpus aga tekkis intensiivsest trennist ja võistlustel käimisest väike tüdimus. Ta küll jätkas jooksmist ka ülikooli ajal, kuid mitte enam samas mahus. Pikamaajooksu trenn võistlustasemel võtab ikka korraliku aja, aga oma elu ainult spordile pühendada pole Esta kunagi pla- neerinud. Seepärast ei läinud ta

Esta on 2003. ja 2004. aasta Eesti karikavõitja kulturismis.

Foto: erakogu

ka ülikooli õppima kehakultuuri, vaid hoopis majandust.

2002. aastal avastas Esta enda jaoks naisterahva kohta ehk veidi ebatavalise spordiala – kulturismi. Nimelt töötasid juba tollal tema mõlemad õed Tartu Ülikoolis ja löid kaasa harrastajate kulturismitreennis Oleg Andla käe all. Kulturismitreenni laagrisse Käärikule kutsutigi tänu vabadele kohtadele kaasa ka Esta.

TÄNAPÄEVA NAINE JA KULTURISM

«Käärikul olid kohal ka Eesti Kulturismi Liidu juhatuse liikmed, sh näiteks Ott Kiivikas. Mulle öeldi, et võiksin hakata kulturismiga tegelema ja võistle-magi minna, sest mul on kergejõustikutrenniga head eeldused juba loodud,» jutustab Esta. Alguses ta küll kahtles, aga hakkas siiski vaikselt jõusaalis käima. Kuue kuu pärast osales Esta juba esimesel võistlusel.

Tema sõnul oli ta näiteks käte-kõverdusi ja kõhulihaseid teinud kogu aeg. «Ega naisterahval polegi palju vaja,» naerab Esta täna.

Esta ei tahakski olla selline nagu Inna Uit oma tippajal. Samas rõhutab ta, et midagi erinevat teha pole ta kunagi kartnud.

Seda, et lihases keha ei ole naiselik, Esta ei usu. Tema arvates võiks jõutrenni vähemalt natuke teha igaüks, sest sellega on kõige lihtsam kaalu hoida. «Minu arust on hoopis ilusam, kui on ikka natuke lihast ka, sest suurt kogust rasva ei taha ju endale keegi, samas on ainult luud ka koledad,» arutleb Esta.

Naissoost kulturisti kohta käivaid eelarvamusi Esta ei karda. «Eks ta natuke huvi tekitab, kui ütled, et tegeled kulturismiga. Aga kui on näha, et ei ole mingi koll, siis tegelikult ei öelda midagi,» selgitab ta. Esta sõnul suhtuvad just noored poisid ja üldse mehed sellesse hästi positiivselt, kui ka naised jõusaalis käivad.

TANTSIDA, JOOSTA JA TEATRIS KÄIA

Tippspordiga Esta praegu enam siiski ei tegele. Ta ise ütleb, et ilmselt jääb tal puudu auahnusest. Samas ei ole ta kunagi tahtnud

**KAMEELEONINA VAHETAB
ESTA VÄRVI JUBA
ÜLIKOOLI LÕPETAMISEST
SAADIK. ESIMENE ERGAS
VÄRV, MIS VALLUTAS NII
TEMA JUUKSED KUI KA
GARDEROOBI, OLII LILLA.**

tegeleda vaid ühe asjaga. «Ma tahan natuke midagi õppida ja näiteks teatris käia. Tahan käia tantsutrennides ja jõusaalis, tahan joosta. Kui nüüd peaks ühe valima ja endale mingid tohutud eesmärgid püstitama, siis oleks see hästi ühekiilne. Tüütaks ilmselt ära ka.»

Trenni teeb Esta vähemalt viiel-kuuel päeval nädalas. Tavaliselt ikka kaks tundi järjest: tund või poolteist jõusaalis ja siis tantsutrenn või aeroobika veel peale. Mõnikord aga hoopis jooksmine või jooga. Kuna ta on heas vormis, siis ühest trennist jääb talle lihtsalt väheseks. Nagu ei olekski midagi teinud.

«Praegu muidugi sunnib see ka, et mulle meeldib iga sugust eri stiili tantsutrennides käia. Tahaks nagu igalt poolt osa võtta. Üks päev on *jazz*-tants ja siis *hiphop*, siis on *latino*, striptants ja veel *freestyle*,» selgitab Esta, nagu naeru täis.

Tantsutrenni puhul hindab ta kõige rohkem positiivset emotsiooni ja head tuju. Pärast jooksu on aga «selline mõnus väsimus». Jõusaalist tulles on tunda, kuidas keha muutub tugevamaks, läheb toonusesse ja «kuskilt on natuke valus».

«Juba see, et vastupidavust on rohkem. Ükskõik kus matkamas või reisimas käies või trepist ülesminekul, igapäevaasju ajades – jooksed ühest kohast teise ja see ei väsita füüsiliselt ära,» räägib ta spordi tähtsusest.

Spordiga lubab Esta tegeleda vähemalt nii kaua, kui tervist on. «Me just naerame siin sõbrannadega, et kui enam jooksmas ei

jõua käia, siis hakkame kepikõndi tegema. Midagi annab alati teha.» Tema sõnul hoiabki just jõutrenn inimese noorena. Nimelt hakkab lihassmass vananedes vähenema ja siis tulebki ise lihaste tugevdamisega tegeleda.

Ka Tartu Ülikooli sattus ta tööle suuresti tänu õdedele, kes siin teda juba ees ootasid. Vana töökoht Tartumaa Hooneteregistris kaotati ära ja õde soovitas täienduskoolituste valdkonda uurida. «Kuna ma olen õppinud psühholoogiat ja sellist enesearendamist hästi hindan, siis mõtlesin, et koolitusvaldkond on täpselt see õige. Saab ise kuulata ja teistele midagi huvitavat korraldada,» selgitab Esta.

FÜÜSILISED JA VAIMSED TEGEVUSED TASAKAALUS

Spordist ja tööst vabaks jääval ajal meeldib Estale lugeda psühholoogiakirjandust, käia teatris balletti ja tantsuetendusi vaatamas. Kunagi käis ta ka laulmas, aga see on praegu jäänud pigem passiivseks hobiks. Tema õde Lehti toobki välja, et kuigi Eestat teatakse eelkõige kui sportlikku inimest, siis on tema huvialade hulgas tegelikult füüsilised ja vaimsed tegevused tasakaalus.

Küsimusele, et mis Estale praegu elus oluline on, vastas ta lühidalt: «Headus ja enesearendamine, terve elurõõmus olek. Tasakaal ja eri asjadega tegelemine. Rahulik ja tasakaalukas elu.»

Oma suurimateks saavutusteks peab ta ülikooli lõpetamist, poja sündi ja suureks kasvatamist. Samuti ka elukoha vahetusi ja järsku muutusi. «Ma ei salli väga

rutiini, kõiges peab vaheldust olema. Eks selline igapäevarutiin on mõnes mõttes jälle hea, siis on mingi tempo peal ja lihtsalt sunnib teatud asju ära tegema,» räägib Esta.

Esta eesmärk on olla lihtsalt õnnelik. Teha just selliseid asju, mis endale meeldivad. Tema arvates ei peagi ilmingimata paika panema mingeid suuri teeposte.

«Tegelikult tuleb endaga hästi kõvasti tööd teha. Nagu meil ühel koolitusel öeldi, et see ei aita, kui üks kord jõululaupäeval mõelda, et ma uuest aastast hakkam paremaks inimeseks. Enda tegemisi ja mõtteid tuleb pidevalt analüüsida ja siis oma käitumist korrigeerida,» jagab Esta kogutud tarkusi. ☺

ESTA PILT

- Sündinud 30. novembril 1964.
- 1987 lõpetas Tartu Riikliku Ülikooli majandusteaduskonna kaubanduse erialal.
- 1992 lõpetas Tartu Ülikooli psühholoogia erialal.
- Alates 2004. aasta juunikuust töötab Tartu Ülikooli avatud ülikooli keskuses täienduskoolituse programmijuhina.

Kulturism:

- 2003. aasta kevadel sai temast Eesti karikavõitja, sama aasta sügisel Eesti meister.
- 2004. aasta kevadel Eesti karikavõitja.

Urmas Varblane: majanduskriis ei tohiks vaimselt ära tappa

HILJUTI EESTI TEADUSTE AKADEEMIA AKADEEMIKUKS VALITUD TARTU ÜLIKOOLI RAHVUSVAHELISE ETTEVÕTLUSE JA INNOVATSIOONI ÕPPETOOLI PROFESSOR URMAS VARBLANE SELGITAB, MIKS ON MAJANDUSKRIIS HEA JA KUIDAS SEE TURGUTAB ETTEVÕTETE MUUTUMIST INNOVAATILISEMATEKS.

Foto: Andres Tennus

Kadri Inselberg

kadri.inselberg@ut.ee

Mis on innovatsioon majanduses?

Igasuguseid mõisteid saab erinevalt määratleda.

Üldiselt ollakse ühel meelel, et innovatsioon on millegi uue, kasuliku elluviimine, mis leiab tunnustust turu poolt ja aitab kaasa majanduse arengule. Väga laialt kasutatakse innovatsiooni määratlemisel J. Schumpeteri käsitlust, mis pärineb 1930. aastatest.

Innovatsiooni ei vaadata kitsalt mingi uue toote ja teenuse loomisena.

Innovatsioon võib tähendada ka uue turu või turusegmendi kasutuselevõttu, uusi hankijaid, uute protsesside käivitamist, samuti uudsel moel organisatsioonide tegevuse korraldamist.

Mis on innovatsiooni ja leiutise vahe?

Leiutis peab innovatsiooniks saama. Kui on midagi leiutatud ja selgub, et seda leiutist mitte keegi kasutada ei taha, siis see ei ole innovatsioon. Sellisel juhul ei ole turg seda leiutist innovatsioonina tunnustanud.

See näitab, et väga vajalikud on teadmised turgudest, missugustes suundades liiguvad tarbijate vajadused ja kuidas neid on seni rahuldatud.

Need teadmised võivad olla juba leiutajal endal. Kuid enamlevinud on siiski selline mudel, mille puhul ümbritseb leiutajat ring inimesi, kes aitavad teha sellest leiutisest innovatsiooni.

Kuivõrd on Eesti ettevõtted muutunud majanduskriisi tõttu innovaatilisemaks?

Ükski tegevus ettevõttes ei saa toimuda kuidagi väga äkki. Üks innovatsiooni olulisi tunnuseid on see, et tegemist on kumulatiivse protsessiga. See toetub sellele, mida sa oled varem teinud ja õppinud. Ei ole võimalik äkki üleöö maha istuda ja öelda, et ma hakkan nüüd innovaatiliseks ettevõtteks.

Päris selge on see, et majanduskriisi käigus hakatakse hoopis enam mõtlema sellele, kuidas ettevõtte ikkagi ellu jääks. Ellujäämise soov tingib vajaduse leiutada uusi lahendusi, mis lõpuks saavad ka turu tunnustuse ja muutuvad innovatsioonideks.

Ma arvan, et majanduskriisi esimesel etapil 2008. aasta novembrist selle aasta kevadeni toimus väga karm kohandumine, kus põhiorhk oli kulude alandamisel ja kasutusele võeti vaid selliseid uuendusi, mis aitasid kaasa kuluefektiivsuse suurendamisele.

Töenäoliselt toimus selle käigus mõnel pool ka organisatsiooni ümberkorraldamine – näiteks kaotati ettevõtetes mõned osakonnad, need liideti kokku või neile anti teised funktsioonid. Seda võib nimetada organisatsiooniliseks innovatsiooniks.

Kas praeguseks on keskendunud ka järgmistele võimalustele?

Meie ettevõtete käitumist iseloomustas majanduskriisi esimeses faasis veel protsessiinnovatsioon – see tähendab, et vaadati üle kõik protsessid, mida saab teha

paremini, kiiremini, odavamalt. Päris paljud tegevused protsessiinnovatsioonis on sellised, mis ei tähenda, et tingimata peab ostma uusi seadmeid ja masinaid. Põhiküsimus on selles, kuidas olemasolevaid seadmeid paremini kasutada või neid ajaliselt paremini sobitada.

Järgmine tüüp muutusi on turundusinnovatsioonid, mis tähendab seda, et välgukiirusel hakati mõtlema, millised võivad olla uued turud ja uued segmendid. Kuhu me oma kaupadega lähme, sest osa vanasid turgusid jäid kas nõrgaks või muutus meie pakutav kaup seal liialt kalliks.

Kui protsessid ja turud on üle vaadatud, siis hakkab ettevõtetes tekkima võimalus pöörata tõsisemat tähelepanu toote ja teenuste innovatsioonile. Mõisteti, et midagi tuleb ette võtta, see toode või teenus, mis firmal on, ei ole enam piisavalt selgelt eristuv, uudne ja need kliendid, kellele firma toote või teenuse suunas, enam ei taha seda. Võib-olla on tulnud konkurendid ja teinud parema kauba või teenuse.

Ma arvan ja loodan, et toote ja teenuse innovatsioonid on ka praegu Eesti ettevõtetes töös. Tähtis on ka see, et töötajatelt saab kriisi ajal rohkem nõuda ja pöörata uuesti tähelepanu kvaliteedile. Ja uuesti mõelda selle

**EI OLE VÕIMALIK ÄKKI
ÜLEÖÖ MAHA ISTUDA JA
ÖELDA, ET MA HAKKAN
NÜÜD INNOVAATILISEKS
ETTEVÕTTEKS.**

peale, et Eesti väikeettevõtete puhul ei saa me loota mastaabiefektile, vaid peame rõhuma toote või teenuse kvaliteedile.

Mis tuleks praeguses majandusolukorras ette võtta haridussüsteemiga?

Meil on ühiskonnas aeg-ajalt ikka ja jälle otsitud oma Nokiat. Mulle tundub, et me võiks püstitada eesmärgi, et see Nokia võiks olla pigem meie haridussüsteem, mis tõepoolest oleks efektiivne ja võimaldaks parimal viisil ära kasutada võimalikult laia ringi noorte võimed.

Kui me suudaksime lasteaiast ja põhikooli esimestest klassidest hakata pihta niimoodi, et suudame neile luua keskkonna, kus lapsed arenevad, säilitavad lisaks teadmistele huvi maailma vastu ja soovivad pidevalt ennast täiendada. Sellisel juhul oleme oma Nokia leidnud.

See Nokia ei lõpeks ühe või kahe majandustsükliga, vaid hakkaks meile kogu aeg tootma sellise kvaliteediga tööjõudu, mis on kohandumisvõimeline. Tekiksid sellised põlvkonnad noori, kel ei ole valmis vastuseid, vaid kes on võimelised kahtlema ja neid ise otsima.

Õeldakse, et Eestil ei ole oma

ideed – Euroopa Liitu saime, NATO-sse saime ja nüüd ideed ei ole. Võiks olla idee, et teeme Eesti koolist sellise kooli, nagu kuskil mujal ei ole. Kui me suudaksime sellise koolisüsteemi üles ehitada, siis ühelt poolt jookseksid välisinvestorid siia tormi, et meie koolide lõpetanutele tööd leida ja teiselt poolt looksid need noored ise uusi ettevõtteid, milles rakendust leida.

Kuidas edendada noorte ettevõtlikkust?

Praegu on niimoodi, et ettevõtlus on mingisugune omaette distsipliin, mida «mingid eraldi inimesed kuskil õpivad». Ettevõtlus on tegelikult mõtteviisi, aktiivse suhtumise küsimus. Selline arusaam, et kui mul on idee, siis seda ideed võin ma proovida ka realiseerida. Ja seda arusaama tuleks levitada.

See ei tähenda kaugeltki, et nüüd kõik, kes õpivad näiteks füüsikat, hakkavad kohe tegutsema oma ettevõtetes. Näiteks on füüsikul mingi oma teaduslik probleem. See, et tal on aimu ettevõtlusest, ei tähenda seda, et ta peab ka ise ettevõtte üles ehitama, rahastajad leidma. Aga oma teadusliku idee juures võib ta hakata märkama neid kohti, millest võib tulla välja mingi idee ettevõtte jaoks. Ta pakub need välja, teised juba realiseerivad edasi.

Kuidas praegune majanduslik seis peaks siduma või seob ülikooli, teadusasutusi ja ettevõtteid?

Ma arvan, et ei ole nii lihtsat vastust, et majanduskriis loob

automaatselt selle koostöö. Meie ülikool ajab ikkagi täiesti õigustatult seda rida, et tema on teadusülikool ja väga suur osa raha peaks tulema teaduse rea pealt. Ülikool on siiani oma rahastamises sõltunud väga vähe ettevõtlusest tulnud rahast.

Mis tähendab, et väga palju uurimisrühmi on rahastatud eri alusuuringute rahadega Euroopast või Eestist. Nendel teadlastel ei ole väga suurt motivatsiooni hakata tegelema Eesti ettevõtetele lahenduste otsimisega. Ma ei usu ka, et see koostöösoov tuleb kuskilt üleöö.

Küll on aga osa selliseid valdkondi, kus ettevõtlus ise hakkab tasapisi aru saama, et tal on vaja ühtteist teha ja teada saada. Samuti on meil siin päris palju teha, et ka ülikool ise oskaks rohkem välja pakkuda, mismoodi tema pädevus võiks ettevõtetele kasulik olla. Mõtleks natuke oma töö rakenduste peale laiemalt.

See töö, mida ülikoolis tehakse, võib olla mõnele ettevõttele väga huvitav. Ja üldse mitte ainult Eestis. Meil käib pidevalt jutt Tartu Ülikooli, Eesti majanduse ja Eesti ettevõtete ümber. Aga Tartu Ülikool kipub oma paljudes teadusvaldkondades olema selline, et Eestis ei olegi selles valdkonnas ühtegi huvilist, partnerit või ettevõtet. See ei pruugi üldse paha olla.

See tähendab, et siis tuleb vaadata kaugemale ja minna suurte rahvusvaheliste firmade juurde. Meie ülikooli ja selliste ettevõtete seoste kohta on meil õige vähe näiteid. Kuid see peaks olema praegu hästi tähtis suund

**MEIE NOKIA VÕIKS OLLA
MEIE HARIDUSSÜSTEEM,
MIS TÕEPOOLEST
VÕIMALDAKS PARIMAL
VIISIL ÄRA KASUTADA
VÕIMALIKULT LAIA RINGI
NOORTE VÕIMED.**

ja rahvusvaheliste ettevõtetega koostöö arendamine peaks olema tugevamalt sees ka riigi toetusmeetmetes.

Missugune n-ö innovatsioon peaks toimuma ühiskonna suhtumises ettevõtlusesse?

Ma arvan, et praegu kriisilukorras on see veel eriti tähtis. Neid ettevõtteid, kes praegu ebaõnnestuvad, juhvad ju inimesed. On oluline, et me ei paneks neid nüüd häbiposti ega hakkaks parastama, et näed, kui rumalad ja halvad, te ei oska äri teha. Pigem peaks mõtlema, kuidas teha nii, et võimalikult palju toetada neid inimesi, kellel on mingid ideed, julgustada neid, et nad hakkaksid tegema uusi ärisid.

Ma ei hakka siin rääkima sellest, et on kindlasti ka neid inimesi, kes käituvad oma pankrotistumiste juures ebaausalt, aga see on vähemus. Enamus ei tee seda sihilikult. Lihtsalt said õppetunni, kõva õppetunni. Ja nüüd oleks väga hea, et see õppetund ei oleks niisugune, et neil kaob eluks ajaks isu üldse midagi proovida.

Ma arvan, et läbiv idee võiks olla ikkagi see, et majanduse tsükliline areng on üks loogiline asi. See on meil ära unustatud. Kui vaadata maailma majanduse ajalugu viimase saja-kahesaja aastajooksul, siis seal on kogu aeg tõusud ja langused. Need jäävad ka edaspidi. See ei ole nii, et meie oleme nüüd mingi eriline valitud rahvas ja meil majandus kunagi ei lange.

See tähendab praktikas seda, et headel aegadel, kui läheb hästi, tuleb mõelda ka selle peale, et

tulevad halvemad ajad ja siis on vaja omada natukene varusid. Halbadel aegadel saab selle varu ja mingite toetustega läbi ja kui tuleb tõus, saab jälle hakkama. Ja nii on ka indiviidi tasemel võimalik kriisist läbi tulla.

Majanduskriis ei tohiks olla selline šokk, mis inimese vaimselt ära tapab. Tagataskus peab olema kogu aeg selline mõte, et praegu läheb hästi, aga võib minna ka halvemini. Mis ma siis teen, mida ma oskan, mida ma võin veel teha?

Meil kasvas praegu üles tõeline võitjate põlvkond. Nad arvasid, et majanduses ongi ainult head ajad. Siis maksimeeriti oma kohustuste pool. Nüüd langesid tulud ja kohustuste pool osutus liiga suureks. Eks see õppimine nüüd toimubki.

Miks on majanduskriis hea?

Teatud aja järel on vaja majanduses puhastumist. Ei saa olla niimoodi, et väliskeskkond muutub, aga ärid ei muutu. Teatud ärid muutuvad mingi aja pärast selliseks, kus nad ei ole enam piisavalt efektiivsed. Küsimus ongi tegelikult selles, kuidas paigutada ühes ühiskonnas ressursse võimalikult efektiivselt.

Need kipsist majad, mis põllu peale ehitati, olid juba ebamõistlik paigutus. Nüüd oli vaja korrektsioone. See korrektsioon tuli, aga ta tuli meile veel niimoodi, et samal ajal langes kaela ka maailmamajanduse kriis. Kuid tasapisi paranevad olud maailmaturul ja majanduses algab jälle uus tõus. Loodetavasti on siis mõneks ajaks selle kriisi õppetunnid meeles. ☺

URMAS VARBLANE

- Sündinud 20. juulil 1961.
- 1984. lõpetas *cum laude* Tartu Ülikooli majandusküberneetika eriala.
- 1989 sai Moskva Riiklikus Ülikoolis kandidaadikraadi majandusteadustes.
- Tartu Ülikoolis töötanud alates 1984. aastast.
- Aastast 2001 rahvusvahelise ettevõtluse professor.
- 2003 pälvis Eesti Vabariigi teaduspreemia sotsiaalteadustes.
- 2009 valiti Eesti Teaduste Akadeemia akadeemikuks.
- Teadustöö põhisuunad: Otseste välisinvesteeringute roll majanduse ümberstruktureerimisel, muutused siirderiikide majanduste konkurentsivõimes pärast ühinemist Euroopa Liiduga, Eesti ettevõtete rahvusvahelustumine.

Eesti ülikool sündis kaks korda

VABADUSSÕDA POLNUD VEEL LÖPPENUD, KUI 90 AASTAT TAGASI 1. DETSEMBRIL 1919 PEETI EESTI ÜLIKOOLI ESIMENE AVAAKTUS. RAHULEPING SÕLMITI JÄRGMISE AASTA VEEBRUARIS. KUI 20 AASTAT TAGASI, 1. DETSEMBRIL 1989 TÄHISTATI ESIMEST KORDA PÄRAST TEIST MAAILMASÕDA EESTI ÜLIKOOLI 70. AASTAPÄEVA, EI OLNUD VEEL VABA JA UUT EESTI VABARIIKI. ISESEISVUS-DEKLARATSIOONI VÄLJAKUULUTAMISENI JÄI KAKS AASTAT.

Ajakirjandusüliõpilased Ivo Rull, Jüri Luik, Tiit Pruuli ja Ülo Veldre kandsid 1987. aasta maidemonstratsioonil fosforiiditee

Varje Sootak

varje.sootak@ut.ee

Us eesti ülikool nagu Eesti Vabariiki ei sündinud paari aastaga. Midagi oli ju kogu aeg olemas. Vaba akadeemilist vaimu kandsid aastakümnete jooksul tudengite taidluskollektiivid ja erialaringid. Veel õpetasid ülikoolis need, kes ise või kelle õppejõud olid saanud hariduse esimeses Eesti Vaba-

riigis. Julgemad ja alternatiivsed rühmitused hakkasid 1980. aastatel suureneva venestamisohu ja stagnatsiooni tõttu sikutama nõöri alumist otsa. Üliõpilaste ehitusmalevas, ülikooli taidluskonkurssidel ja levimuusikapäevadel justkui prooviti, kui kaugele saab nõöriotsa visata.

1980. aastate keskel lasti nõöri ülevalt poolt pisut allapoole – diskuteerige, tehke ettepanekuid, aga seda kõike kontrolli all.

Pärast NLKP nn uutmiskongressi 1986 küsis dotsent Marju Lauristin ülikoolilehes, kas ka akadeemiliste seinte vahel on kartus avalike arutelude ees, usutus ja küünilisus ühiskondlike muutuste võimalikkuse ees.

Vaatamata ettevaatlike elutarkade pessimismile soovitas ta märgata ja uskuda, et – «ta liigub siiski».

«/.../milliseks suudame kujundada praeguse õhkkonna, sõltuvad homse Eestimaa vaimsust kujundavate noorte hoiakud.»

«Eppur si muove» Marju Lauristin, «TRÜ» nr 8, 14. märts 1986

ISESEISVUMISEELSE JULGUSEPUHANGUD

See oli aeg täis kirgi ja vastuolusid, käremeelsust ja tagasihoidmist. Avalikkuse ette pürgisid ärksate mõtetega ajakirjandus-, ajaloo- ja teiste erialade tudengid. Ägedalt diskuteeriti üliõpilaste omavalitsuse (OV) üle TRÜ lehes, üliõpilaste ametiühingu- ja komsomolikonverentsidel.

«/.../kas arendada OV-d minimaalprogrammi järgi kui «suletud» korraldav-täitvat struktuuri või pidada OV ideaaliks demokraatlikult valitavat iseseisvat organit, kes oleks suuteline ja kannaks vastutust meie akadeemilise elu kvaliteedi eest mitte ainult üliõpilaste elementaarsete vajaduste tasandil.»

«OV kaaludel» Veiko Berendsen, ajal II k, «TRÜ» nr 37, 19. detsember 1986

Tudengid pakkusid oma esimesel ametiühingukonverentsil näiteks kultuurikeskuse tarbeks kehakultuurlaste valduses olevat endist EÜS-i maja Gagarini 1. Eesmärk oli ükskord EÜS taastada ja maja tagasi saada.

Selles rahutus ajas sattus õppetöö ja teiste tudengiteprobleemidega tegelema bioloogiadoktor Jüri Kärner, ei saa just öelda, et omatahtsi.

Ta meenutab, et 1986. aasta naistepäeva peakõne, mida tuli pidada bioloogia-geograafiaeaduskonna esindajana, meeldis rektor Arnold Koobile niivõrd, et too tahtis temast kohe õppeprorektori teha. Vastu rääkida tollal ei saanudki.

«Loodusteadlased aga elavad teistest rohkem omas kookonis, tegelevad oma asjadega ja seetõttu jääb ühiskonnas toimuv neist mõneti kõrvale,» rääkis Jüri Kärner, kes pendeldas noil aastail oma teadustöö tõttu palju Leningradi ja Moskva vahet. «Uutmist võeti vene teadlaste ringkonnas vastu üsna jahedalt, arvati, et seegi on järjekordne pokazuhha, ajutine periood.»

malisi plakateid.

Foto: erakogu

Aga tudengid pidasid Tallinnas juba oma üliõpilasfoorumi, panid komsomoli «pressi alla». Fosforiidikoosolekul aulas kahtles Hando Runnel ENSV valitsuse usaldusväärsuses, oli alanud muinsuskaitseliikumine, maidemonstratsioonil kandsid tudengid kollaseid särke tekstiga «Fosforiit – täna, ei!»

Nii tuli õppeprorektoril tegelda üliõpilaste omavalitsuse tugevdamise, üliõpilaste osa suu- rendamisega nõukogudes, EÜS-i endise majaga, sõjalise õpetuse jms. Gagarini 1 maja probleemi- de lahendamiseks moodustati komisjon, kes eesotsas Kärneriga leidis, et õppehoone muutmine üliõpilaste, õppejõudude, teaduri- te, aga ka vilistlaste ühiskasutata- vaks akadeemiliseks keskuseks on igati põhjendatud.

Fosforiiditeema asjus kutsuti Jüri Kärner partei keskkomiteesse vaibale, kus tal rääkida ei lastud. «Esimene sekretär Karl Vaino karjus mu peale vene keeles, et teie vastutate selle eest, mis ülikoolis toimub.»

Ühiskonnas käärinud protses- sid viisid loominguliste liitude pleenumini, rahvarinde moo- dustamiseni, üliõpilasorganisat- sioonide taastamiseni jne. Tiia Toometit parafraseerides: miski murdumatuks arvatu murdus.

«/.../kutsume üles looma uusi ja taastama augustini 1940 tegutsenud üliõpilasor- ganisatsioone.»

«Taastada akadeemiline üliõpilaselu», Jüri Luik, Eerik Kross, Tiit Pruuli, «TRÜ» nr 18, 27. mai 1988

Aprillis 1988 suri rektor Koop. Uus rektor oli juba võimalik valida mitme kandidaadi seast ülikoolil endal.

TEMPOKALT RAHVUSÜLIKOOI POOLE

Rectori kohusetäitjana töötanud Jüri Kärner, kes rektoriks valiti, ütles, et Moskvale oli selline va- limine enneolematu, aga lõpuks kinnitati ta ikka ära.

«Teadsin, mismoodi areneb organism, aga mismoodi ülikool ja kuidas seda juhtida?» Õnneks hakkas avanevas öhkkonnas Tartusse tulema ridamisi kutseid välismaa ülikoolidelt.

Kärner peab heaks koolitu- seks osavõttu Bologna Ülikooli 900. aastapäevast, kus ka Tartu Ülikool kirjutas alla Euroopa ülikoolide suurele hartale.

Väga oluliseks kujunesid esime- sed kohtumised väliseestlastega ning tutvumine Kanada ja USA suuremate ülikoolidega. Toronto Ülikoolis asutati Tartu Ülikooli Fond. Sagenes koostöölepingute sõlmimine. Ülikooli nõukogu võttis vastu ülikooli põhikirja.

«/.../me peame looma igapäevase võimaluse oman- dada unikaalne diplom ja ainulaadne haridus, mis ühendaks erialase pädevuse üldnõuded igapäevase indivi- duaalsusega.»

«Ülikool tõuseb jalule» Jüri Kärner «UT» nr 35, 7. detsember 1990

Järgnevat sündmuste jada võiks kirja panna sadade üksiku- te sõnade kaupa, mille taga on

tohtu arutamine ja ettepanekute tegemine. Inimesi oli vallanud edasimineku tung – varem polnud ju võimalik oma *alma mater* i tu- leviku kohta nõnda kaasa rääkida. Koos hakkas käima nn tuleviku komisjon. Hakati välja töötama iseseisva ülikooli eksisteerimiseks vajalikke seadusi, põhikirju, mää- ruseid, valimiste kordi jmt.

«Rahvas tuli uue ülikooli tegemistes oivaliselt kaasa,» mee- nutab *rector emeritus* Jüri Kärner. «Ka dekaanid, kes tavaliselt vaid oma teaduskonna eest seisid, palju abi oli tudengitest.»

1990. aastate alguses likvi- deeriti sõjalise kateeder, lõpetati nn punaste ainete õpetamine (NLKP ajalugu, teaduslik kom- munism jt), kohustuslik keheline kasvatus, moodustati ülikooli valitsus, õppetoolid, taastati üliõpilasedustus, usuteadus- kond, taasavati filosoofiateadus- kond, valiti esimesed korralised professorid, saabusid esimesed külalisõppejõud, TÜ õppejõud ja üliõpilased said välismaale tööle ja õppima minna.

Uue ülikooli loomisega olid 1992. aastast ühinenud filosoofiateaduskonna asutajadekaan professor Peeter Tulviste prorek- tori ning professor Jaak Aaviksoo teadusprorektorina. Hiljem jätkasid mõlemad rahvusülikooli arendamist rektoriametis.

1993 sai Kärneri rektoriaeg täis. Rahvusülikooli alged olid tema arvates juba eos ning hakka- sid välja kujunema.

Avalik-õigusliku ülikoolina edasimineku aluseks oli vaja Kär- neri sõnul mitte ainult ülikoolis vastuvõetud dokumente, vaid

ühiskonna suuremat konsensust. Kärner meenutas, kuidas Eesti oluliste seaduste tegemisel oli üks esimesi teadusseadus, mis järgis üksnes teaduste akadeemia vajadusi ega arvestanud ülikoolide omi. Uuesti kandideerida ta ei soovinud ning suundus tagasi teadustöölle.

EESTI ÜLIKOOLI AVANEMINE

Järgmiseks rektoriks valitud Peeter Tulviste vastas küsimusele, kui valmis oli tema tuleku ajaks eesti ülikool, et Kärner oli juba suure töö ära teinud, kuid valmis ülikool veel polnud.

Tulviste meenutab oma rektoriaja algust kahe kujundiga. «Rektoraadis oli kogu aeg selline tunne, et kell käib, kogu aeg juhtub midagi ja pead jooksuma ühest kohast teise.

Unistuseks oli aeg, kus ülikool käiks nagu kell ja rektoraat võiks ta veel paremini käima panna, mitte kogu aeg edasi-tagasi joosta.»

Tulviste meelest oli vahel niisugune tunne, et sõites parandad autot, ise kehtestad endale liikluseeskirjad ja neid rikkudes peaaegu et karistad iseennast.

Tulviste ütles, et mitmed Saksa professorid rääkisid Lääne-Saksamaal pärast sõda uue ühiskonna loomisel saadud õppetunnist.

«Nad hoiatasid meid, et kui tunnete õiget asja tegevast, tehke seda kohe, sest selline vaba tegutsemisaeg on väga lühike.» Tulviste arvates oli see õige, sest riik hakkas samuti oma reegleid kehtestama, kujunesid välja eri huvirühmad.

«Parem ülikooliajal praekartuleid süüa ja kuulata tarka õppejõudu, kellele peab head palka maksma, kui kuulata lolli õppejõudu ja eluaeg praekartuleid süüa.»

Peeter Tulviste

«Määratleme end oma taotlusi silmas pidades rahvusvahelise teadusülikoolina, millel ühtlasi on täita eriline kohus oma rahva ja riigi ees.»

«Eesti ülikooli 75. aastapäevaks» Peeter Tulviste, «UT» nr 39, 9. detsember 1994

Peagi võeti vastu oma palgaeeskiri, teaduskraadide põhimäärus ja arengukava. 1995 võttis riigikogu vastu Tartu Ülikooli seaduse. Sellesse aega jääb ka ülikoolis õppejõudude eapiiri kehtestamine. Rector emeritus Peeter Tulviste arvab siiani, et ilma selle radikaalse uuenduseta poleks olnud võimalik edasi minna. «Küllalt palju oli vanameelsust, ikka hoidis mõni oma toolist kümne küünega kinni, selle asemel, et rõõmuga avanenud maailma võimalusi ära kasutada.»

Ülikooli avatus ei tähendanud ainult välismaiseid koostöösidemeid. «Ülikool avanes üha enam ka oma ühiskonnale ning tähendas uutmoodi suhteid, nagu kuratooriumi loomist,» rääkis Tulviste. Ülikool vajas oma tegevuses ühiskonna toetust ja ettepanekuid. Seda võimaldas süvenev regionaaltöö – maakon-

dades hakati pidama loenguid, maavanemad kutsuti ülikooli oma päevale, aga mis kõige olulisem – hakati looma kolledžeid.

«Esimesena loodi kolledž Pärnus, sest Pärnus oli ülikool kunagi ka olnud. Türis hakkasime õpetame keskkonnaaineid, eriline tähtsus oma regioonile oli Narva kolledžil,» märkis Tulviste, kelle rektoriaega jäävad ka vilistlaskogu, sihtasutuse, raamatupoe jpm ülikooli normaalseks arenguks vajalike institutsioonide loomine.

Tudengid olid hargnenud selt-sidesse, korporatsioonidesse, ka rahvusvahelistesse organisatsioonidesse, osalesid täieõiguslikena ülikooli otsustuskogudes. Mitmetest värsketest vilistlastest olid saanud Eesti esimesed ministrid ja suursaadikud, nagu Tiit Matsulevitš, Margus Laidre, Jüri Luik jt.

1998. aastal rektoriks valitud professor Jaak Aaviksoo jätkas ülikooli sisemist reformimist ja maailmakaardile viimist.

Eesti ülikooli paarikümne aasta tagune ajalugu kätkeb endas eesmärkide eest võitlemist ja saavutusi, vastuolusid ja tagasilööke. Lähiajalugu peaks oma üksikasjades piisavalt settinud olema, et seda talletada ja avaldada. ①

Valik 90. aastapäeva üritusi

17. novembril kell 14 algab Eesti Üliõpilaste Seltsi ruumides Tõnissoni 1 korp! Amicitia konverents «Emakeelne ülikool ja akadeemilised organisatsioonid»

23. novembril kell 14 avatakse TÜ kunstimuuseumis karika-tuurinäitus «Ülikool naerab». Näitus vaatab humoorikalt tagasi emakeelse ülikooli 90-aastasele ajaloole ja ülikooli inimestele. Näitus jääb avatuks märtsini.

24. novembril kell 16 avatakse ülikooli botaanikaaias näitus «Eestikeelse botaanika algus ülikoolis»

26. novembril kell 10 algab TÜ aulas **rahvusvaheline konverents «Väikerahvaste ülikoolid koondub Euroopas»**. Konverentsi juhatab professor Peeter Tulviste. Haridus- ja teadusministeeriumi ministri nõunik Heli Aru kõneleb Eesti kõrgharidusest aastal 2020. Taani ülikoolide peasekretär Susanne Bjerregaard räägib hiljutistest reformidest Taani ülikoolides.

Turu Ülikooli rektor Keijo Virtanen teeb ettekande teemal «Soome uus ülikooliseadus: kas konkurentsivõimelisema ülikooli poole?». Peale nende esinevad veel ettekannetega Kesk-Euroopa Ülikooli esindaja Victor Karady, Leideni Ülikooli rahvusvaheliste suhete asepresident Robert Coelen, Uppsala Ülikooli professor Björn Wittrock ja Trinity kolledži akadeemiline sekretär Jürgen Barkhoff.

26. novembril kell 19 toimub ülikooli spordihoones Ujula 4 **üliõpilaslauliku esitluskontsert ja pidu**. Oodatud on kõik TÜ tudengid!

27. novembril kell 16 esitletakse ülikooli ajaloo muuseumis raamatuid «Teaduse tegijad», «Tartu Ülikool luules», «Rektor Hugo Kaho» ning avatakse näitus «Eesti ülikool 1919–2009».

28. novembril, kell 12 algab ülikooli peahoone eest Eesti Naisüliõpilaste Seltsi **ekskursioon**. Marsruut läbib kohti, kus tudeng 1919. aastal igapäevaselt liikus. Registreeruda aadressil enys@enys.ee.

30. novembril kell 18 toimub ülikooli aulas **tudengite väitlus-turniiri finaali**, kuhu on jõudnud eelvoorudest edasi vaid parimad väitlusmeeskonnad. Väideldakse briti parlamentaarse väitluse formaadis ning päevakajalisel teemal kõrgharidust, teadusetööd või üliõpilasi puudutavates valdkondades. Täpse teema saavad finalistid teada mõnikümmend minutit enne finaali algust. Kohtunikena on peale Eesti Väitlusseltsi liikmete kaasatud ka Tartu Ülikooli professoreid.

1. detsembril kell 12 algab ülikooli aulas **aktus**, kell 17 Vanemuise 46 eest **tõrvikrongkäik**, kell 19 algab Vanemuise kontserdimajas **ball**. Pileteid saab osta TÜ üliõpilasesindusest, Piletimaailma ja Piletilevi müügipunktidest ning Vanemuise kontserdimaja kassast.

Terve päeva saab von Bocki maja seinale ette paigaldatud ekraanilt vaadata **videoinstallatsiooni**, mis annab ülevaate emakeelse ülikooli 90 aastast.

3. detsembril kell 11 algab ülikooli ajaloo muuseumis **konverents «Eestikeelne ülikool»**. Konverentsil kõneleb Groningeni Ülikooli professor Cornelius Hasselblatt Eesti keele võimalustest. Keemilise füüsika professor Peeter Burk teeb ettekande teemal «Eestikeelne teadusülikool – kas ja kuidas?». Eesti Terminoloogia Ühingu juhatuse esimees Siiri Lauk kõneleb oskuskeelekorraldusest tänapäeva Eestis. Erizooloogia professor Toomas Tammaru kõneleb eesti keelest loodusuurija pilgu läbi. TTÜ professor Jakob Kübarsepp teeb ettekande teemal «Eesti teaduskeele arendamine tehnika, tehnoloogia ja majanduse valdkonnas». Konverentsi lõpetavad ettekannetega Tervise Arengu Instituudi teadussekretär Jaak Põlluste ja laineoptika professor Peeter Saari.

5. detsembril kell 19 algab korporatsioon Rotalia ruumides, Tähe 3 **akadeemiliste organisatsioonide teatrifestivali INTRO**. Festivali teema on «Eesti algupärand», lavale tuuakse rahvuseepos «Kalevipoeg»

Täpsem info emakeelse ülikooli 90 aastapäeva ürituste kohta: www.ut.ee/et/ulikoolist/rahvus-ulikool-90

Viirusinfektsiooni
visualiseerimine
hiire ajus. Foto: TÜ

Viroloogid innustuvad ettearvamatutest viirustest

AEG-AJALT RAPUTAVAD MAAILMA VÄHE TUNTUD VIIRUSTE PUHANGUD, NAGU SEE OLI NÄITEKS SARS-I PÕHJUSTANUD CORONA-VIIRUSEGA VÕI KÕRGE PATOGEENSUSEGA LINNU- JA UUE H1N1 SEAGRIPIGA. VIIRUSED ILMUSID OOTAMATULT, LEVISID KIIRESTI JA HIRMUTASID EELKÕIGE TUNDMATUSEGA. TEADLASED NEID KÕIKI SIISKI MINGIL MÄÄRAL TUNNEVAD.

Sigrid Söerunurk

sigrid.soerunurk@ut.ee

«**S**ellised juhtumid on väga harvad, kus levib mingi viirus, millel ei ole isegi tuntud sugulast,» kinnitab keemilise bioloogia tippkeskuse RNA viiruste uurimisrühma juht ja rakendusviroloogia professor Andres Merits. Näiteks oli SARS-i viirus küll uut tüüpi *corona*-viirus, mida seni ei tuntud, aga temaga suhteliselt sarnased viirused olid teada juba mitukümmend aastat.

H1N1 seagrippi põhjustav viirus kuulub aga suhteliselt

hästi uuritud gripiviiruste rühma ning suuresti tänu sellele töötati toimiv vaktsiin välja viie kuuga. Kui viirus oleks olnud tundmatu, oleks võinud kuluda viis või isegi kümme aastat.

Üldiselt kulubki ühele viirusele ravimi või vaktsiini väljatöötamiseks 10–15 aastat. See on esimesest positiivsest katsetusest kuni vaktsiini turule toomiseni. Tõeliselt suurtel ravimifirmadel õnnestub aastas turule tuua heal juhul kaks ravimit. «Ma pean silmas tõelisi ravimeid, mitte mingeid koirohutee kolmandaid versioone,» täpsustab Merits.

Ravimi väljatöötamine on ka

tõsiselt kulukas – kogu protsess maksab keskmiselt 1,5 miljardit krooni (sageli 1,5 miljardit dollarit) ning selle kallal võib töötada mitusada inimest, teab tippkeskuse juht Tanel Tenson.

Just viiruste toimimise uurimisega Meritsa juhitud rühm tegelebki. Keemilise bioloogia tippkeskusena tegutsevad nad alates möödunud sügisest, kuid sisulist tööd inimestele patogeensete viiruste kallal, sh koostööd TTÜ keemikutega, alustati 2007. aastal. Enne seda olid peamisteks uurimisobjektideks mittepatoogeensed mudelviirused. Mart Ustavi juhitud uurimisrühm on

Mõningaid viirusi on parem uurida makroskoopiliselt. Andres Meritsa käes on alus kuue nn katsetassiga, kuhu külvatud rakke on nakatatud viirusega. Seejärel on juurde pandud ühendit, mis peaks viirust mõjutama ning seda, kuidas viirus ühendi juuresolekul käitub, saabki hinnata tassile moodustunud siniseks värvitud rakukolooniate arvu järgi.

Foto: Andres Tennus

teinud põhimõtteliselt sama – üle kümne aasta töötasid nad veiste papilloomiviirusega ja umbes viis aastat tagasi hakkasid aktiivselt tegelema inimese papilloomiviirusega.

Kogu tippkeskus tegeleb baa-suuringutega, sh ka rakendusviroloogid. See tähendab, et siinsetes laborites ei ole eesmärk mõne vaktsiini või ravimi väljatöötamine, selleks on vaja partnereid mujalt riikidest, kus on rohkem võimalusi. Meritsa uurimisrühma kaugeimad koostööpartnerid on Singapuris ja Le Reunioni saarel, millest tuleb kohe juttu.

EKSOOTILINE VIIRUS

TÜ rakendusviroloogid on alustanud õige tõsiselt Chikungunya viiruse uurimist. Eksootilise nime taga peitub ka troopiline päritolu. Ilmselt Lääne-Aafrikast pärit viirus on viimastel aastatel levinud hoogsalt India ookeani ääres. 2005. aastal nakatus väikese Le Reunioni saare 700 000 elanikust viirusesse ligi kolmandik – see on märkimisväärne viiruspuhang. Chikungunya on inimesele küllalt ebameeldiv, põhjustades pikaajalist arttriiti (põletikulist liigesehaigust), sümptomid võivad kesta isegi aastaid ja harvad juhtumid lõppevad surmaga.

Viirust levitavad Aasia tiigersääsed. On vähetöenäoline, et see leviks lähiajal Eestis, sest neile sääskedele ei passi Eesti kliima. Ent levipiirkonnas turistina reisides on eestlastel teoreetiline võimalus see viirus üles korjata. Meritsa sõnul peljatakse, et Chikungunya võib end sisse seada Lõuna-Euroopas, eelkõige Itaalia-

lias, Hispaanias ja Prantsusmaal.

Ent miks tegelevad Eesti teadlased sedavõrd troopilise viiruse uurimisega, kui võiks uurida hoopis Eesti kliimale tüüpilisemaid, näiteks külmetushaigusi põhjustavaid viirusi? Ja kuigi intervjuu tegemise ajal kasvasid labori termoinkubaatoris tõesti külmetust põhjustava adenoviirusega nakatunud rakud, siis tegelikult sellised viirused Meritsa uurimisrühma otseselt lihtsalt ei huvita. Ja kõike ei jõua ka uurida. Viirusi on maailmas rahvusvahelise viiruste nomenklatuuri büroo hinnangul ligi 6000 liiki ja nad erinevad üksteisest oluliselt. Nii tuleb teha valikuid.

Chikungunya viirusest on TÜ teadlastele kujunemas üks prioriteete ka seetõttu, et tegu on reaalse patogeeni. Peale selle uurivad nad ka Semliki metsaviirust, mis levib Ugandas Semliki metsades peamiselt väikestel närilistel, ja Sindbis-viirust, mida leiti esmakordselt Egiptusest. Viimane viirus on levinud paljudes maades ja põhjustab haigusi ka Eestis ning on tuntud ka Karjala palavikuna. Neid kahte uuritakse aga eelkõige mudelitena – see tähendab ohutut ja mugavat laboritööd, kuid samas ei kajasta mudel Meritsa sõnutsi alati viiruse tegelikku käitumist.

LABORIOHUTUSTASE NR 3

Kõik mudeli põhjal saadud tulemused tuleb praktikas üle kontrollida. «Sageli selgub, et need ei pea üldse paika.»

Ent ka Chikungunyat ei saa tartlased paraku viirusena uurida, sest seda ei võimalda nende

**KUI LABORITINGIMUSI
ÕNNESTUB TÕSTA
BIOOHUTUSE TASEMELE
NR 3, TÄHENDAB SEE,
ET TEADLASED SAAVAD
UURIDA OLULISI INIMESE
PATOGEENE.**

laborid. Kui laboritingimusi õnnestub infrastruktuuri meetme abil tõsta bioohutuse tasemele nr 3, tähendab see, et teadlased saavad uurida olulisi inimese patogeene (nt Chikungunya viirust), mis on ohtlikud uurijale, kuid ei ole laboriõnnetuse korral eriti ohtlikud ühiskonnale. HIV ja gripiviirus on tüüpilised nn kolmanda ohutustaseme viirused. «Kui laborant nendega apsaka teeb, on see tema probleem, aga laborist välja nad levima ei kipu,» selgitab Merits ja täpsustab, et kuna gripiviirust kultiveeritakse laboris vedelsöötmes, ei moodusta see nakkuslikku aerosooli. HIV levib teatavasti vere ja vereproduktidega.

Sellise labori tegemine läheks maksma ligikaudu 30 miljonit krooni.

Seega tuleb Chikungunya viirusevastase vaktsiini katsed vähemalt esialgu teha koostööpartnerite juures teistes riikides. Pealegi läheb katseteks tarvis vähemalt ahve.

Oma uurimisrühma ja laborite tugevuseks peab Merits viiruse molekulaarbioloogilist uurimist. «Kuna me enam-vähem teame, kuidas viirus töötab, siis oskame ka ette kujutada, kuidas saaks põhjustada talle ebameeldivaid elutingimusi.»

Viroloogid teevad tihedat

koostööd nn disainirühmadega ehk TTÜ keemikutega, täpsemalt sama tippkeskuse alla kuuluvate professor Margus Lopi juhitava orgaanilise sünteesi ja professor Mati Karelsoni juhitava molekulaarse modelleerimise rühmaga.

Keemikud kasutavad konkreetse viiruse ja tema inhibiitorite kohta teadaolevat infot ja valmistavad mudelid, mille alusel on võimalik tuletada viirust mõjutavaid uute omadustega ühendite klasse. Veebruaris saatsid keemikud Tartusse mudelite alusel valminud 50 ühendit. TÜ teadlased valmisid ette testimissüsteemi, siis optimeerisid seda ning seejärel tegid nendega katseid. Novembri alguses saadavad nad katsete tulemused Tallinnasse, mille alusel näevad keemikud, millised ühendid viirusele toimisid ja millised mitte. Nad töötavad positiivsemaid tulemusi andnud ühenditega edasi ja mõne kuu pärast saadavad tartlastele katsetamiseks uued ja eeldatavasti paremad ühendid.

VIIRUSED MUUTUVAD

Tartlased on palju uurinud ka hepatiit C ja HIV inhibiitoreid. Nende tuntud viiruste uurimisel on kaks põhjust.

Esiteks püüavad teadlased sageli uusi lähenemisviise leida nn majanduslikult olulistele viirustele. Teiseks on nende viiruste kohta teada kõige rohkem. Kuna katsetele eelnevad arvutused sõltuvad sellest, kui palju on algandmeid, siis tuntud viiruste kohta on andmeid rohkem.

Kui keemikute jaoks võib luge-

da seda, et mõni ühend viirusele ei toiminud, läbikukkumiseks, siis viroloogidele pakub ka see huvi. «Kui mingi toimima pidanud ühend ei toiminud, on selle taga tavaliselt mingi bioloogiline põhjus. Kui ühend töötab nii nagu paberil ette nähtud, on see väga igav. Õnneks või õnnetuseks seda peaaegu kunagi nii ei juhtu.»

Kuna uuringud võtavad kaua aega, siis paljudel juhtudel viirus selle aja jooksul muutub. Raken-dusviroloogid uurivadki seetõttu viiruse neid osi, mis on kõige stabiilsemad. Viiruse väikegi muutus võib tähendada näiteks vektorivahetust. Nii muutus Chikungunya viiruse pinnavalgus üks aminohappe jääk, selle tagajärjel omandas viirus võime kanduda ühelt moskiitolt teisele ja hakkas aktiivselt ka sääse vahendusel inimeselt inimesele levima.

«Kõik muutub ja me tegelikult ei tea, milline viirus kus ja millal välja ilmub ja mis kasu või kahju temast võib tulla. Keegi ei ole seda kunagi mingilgi määral suutnud ette ennustada.»

Nii jätkavad viroloogid ka vähe levinud viiruste uurimist, et genereerida pädevust ja valmisolekut.

Millal uuringutes läbimurre võiks tulla, teadlased reeglina ennustada ei taha. Viirustemaailmaga tegelemine on aja- ja rahamahukas, eeldades väga palju ka inimeste panustamist ning tuleb endale teadvustada, et näiteks viirusvastaste ühendite või vaktsiinide väljatöötamisel gigantidega konkureerida enamasti ei õnnestu. «Nii on meil õigem

KEEMILISE BIOLOOGIA TIPPKESKUS

Alustas tööd 2008. aasta sügisel. Juhi Tanel Tensoni sõnul on tippkeskuse eesmärk areneda Eestis oma valdkonna kompetentsuskeskuseks. «Keemiline bioloogia kui teadusharu tegeleb baasteadmistega ega ole niivõrd suunatud rakenduste leidmisele.»

Uurimisrühmad:

- Molekulaarne modelleerimine (TTÜ keemia instituut), juhib professor Mati Karelson
- Orgaaniline süntees (TTÜ keemia instituut), juhib professor Margus Lopp
- Antibiootikumid (TÜ tehnoloogiainstituut) juhib professor Tanel Tenson
- RNA viirused (TÜ tehnoloogiainstituut), juhib professor Andres Merits
- DNA viirused (TÜ tehnoloogiainstituut), juhib professor Mart Ustav
- Peptiidid (TÜ tehnoloogiainstituut), juhib professor Ülo Langel

katsetada originaalseid ideid ja uusi lähenemisviise. Seni on asjad läinud päris hästi, nii mõnigi idee tundub töötavat,» kinnitab Merits.

Chikungunya viiruse uurimisega on siinsed teadlased heas seisus, sest suurfirmad ei ole selle viirusega ega ka sarnaste viirustega seni eriti tegeleenud. ☺

Teadusinfo võiks jõuda enamate noorteni

MITMED TEADLASED KINNITAVAD, ET NOORTENI EI JÕUA PIISAVALT TEADUSINFOT. KITSASKOHTI ON PALJU: ON ARVATUD, ET MASSIMEEDIA ON LOONUD TEADUSE KOHTA VÄÄRARUSAAMU, MÕNIKORD ON ÕPETAJAD KUI PUDELIKAEALAD, ÜLIKOOLID ISE VÕIKS AKTIIVSEMAID OLLA JNE.

Sigrid Söerunurk

sigrid.soerunurk@ut.ee

Ei saa väita, et teadus tõsiselt huvitatud noorteni üldse ei jõua, sest tegutseb ju teadusbuss, füüsikud käivad koolides katseid näitamas, Ahhaa teaduskeskuses näeb interaktiivseid näitusi, Archimedes korraldab Õpilaste Teadusliku Ühingu (ÕTÜ) tööd ning õpilaste teadustööde konkursse, TÜ on teinud lastele teaduslaagreid, kord aastas toimub teadlaste öö. Loetelu võiks jätkata, kuid ometi arvatakse, et teadusinfo jõudmisega noorteni on probleeme.

Miks on üldse tarvis noorte hulgas teadust populariseerida? Küsimusele vastab TÜ õhusaaste modelleerimise vanemteadur Marko Kaasik loodusteadlaste vaatenurgast: selleks, et teadmiste tase ka tulevikus vastaks ühiskonna vajadustele.

«Kreatsioonismi, kvantmüstika ja teiste sarnaste «lühiihenduste» mõju ühiskonnas tugevneb – nähtavasti on infoputus ja looduskeskonnast kaugenemine tekitanud inimestes ettekujutuse, et objektiveid teadmisi ei

olegi olemas ja kõik on suvaliselt defineeritav,» räägib Kaasik.

Irooniliselt on aga halveneva elukeskkonna ja piiratud ressursidega toimetulekuks vaja veelgi enam loodusteaduslikke teadmisi ja neil põhinevaid tehnoloogiaid.

Praegu esineb Kaasiku hinnangul noortel teadusest vildakaid arusaamu. «Kõige sagedamini kujutatakse ette, et iga teaduslik avastus on geniaalse üksikisiku mõtteväljatuse tulemus.» Ent vähemalt loodusteadustes on selle asemel pikaajalised uuringud,

kus teadlased teevad koostööd üle maailma. «Nendel noortel, kes oskavad ja tahavad koostööd teha, on head võimalused teadlaseks saada.»

Veel kalduvad Kaasiku hinnangul noored üle hindama n-ö ulmelise mainega teadusharude tähtsust: astronoomia-kosmoloogia, mikroosakeste teooriad, ka mõned bioloogia harud, näiteks organismide kloonimise uurinud. «Tegelikult tegutseb suurem osa teadlasi hulga lähemal igapäevasele elule.»

Esimese kursuse füüsikatudeng Riinu Ots ning haridus- teadusminister Tõnis Lukas tänavu ministeeriumi korraldatud rahvusvahelist tunnustust pälvinud noortele talentide vastuvõtul.

Foto: Sille Annuk / Postimees / Scanpix

TÜ ettevõtlussuhete ja innovatsiooni juhi ja tehnoloogiainstituudi direktori Erik Puura hinnangul võib asi olla ka selles, et teadmiste hulga ja detailsuse vahe kooliõpiku ja teadussaavutuste vahel järjest kasvab. Ühelt poolt arenevad paljud teadusharud tormiliselt, teisalt aga peab kooliharidus konkureerima tehnoloogilise infoühiskonna võimaluste ja vajadustega.

«Tänapäeva noorte infovälja on üha keerulisem tungida igavate õpetussõnade ja loengutega. Siit aga kasvab välja üha suurenev vajadus õpetada ja edastada infot paeluvalt, kaasakiskusvalt ja loogiliselt – sest tuupimine tekitab noortes protestitunde ja kahtluse oma võimetes,» selgitab Puura.

Üleüldises info ülekülluses näeb kitsaskohta ka ÕTÜ-st välja kasvanud Margus Niitsoo, informaatika 2. aasta doktorant, kes lõpetas bakalaureuse- ja magistriõppe kokku kolme aastaga. Praegu ammutavad noored tema sõnutsi infot peamiselt ikka massimeediast, kus teadusuudiste kvaliteet on väga niru.

«Uuringud, mida tsiteeritakse, on tihti kas täiesti ilmsed, sisutud või halvimal juhul selgelt kallutatud, et mitte öelda suisa valed.» Kuna teaduskauge inimene ei oska aga infot sisuliselt hinnata, võivad ka olulised teadusavastused tunduda lihtsalt sisutu mürana. «Või vastupidi, ka kõige sisutumaid «uuringuid» võetakse täiesti tõe pähe.»

Riinu Ots on üks neist teadushimulistest noortest, kes sattus ÕTÜ-sse ja leidis selle kaudu endale juhendaja – Marko

Tänavu tegi TÜ oma ukseid noortele esmakordselt lahti ka sügisesel koolivaheajal. veeaurust ja vedelast lämmastikust kõige ehtsamat udu.

Kaasiku. Tänavu kevadel Hugo Treffneri gümnaasiumi lõpetanud neiu võitis USA-s peetud noorte teadusmessil oma uurimistöega põlevkivielektrijaamade õhusaastest 2. preemia keskkonnatööde kategoorias ja osalemise Hiina noorteadlaste konkursil. Seda tulemust nimetati läbi aegade Eesti parimaks.

Nüüd on Riinu Ots Tartu Ülikooli füüsika eriala esmakurslane ning uurib keskkooliaegset teadusteemat edasi. Oma

tulevikku näeb ta teadlasena.

Ka Ots mõonab, et kooliajal teadusinfo temani eriti ei jõudnud. Minimaalselt jäi midagi silma massimeediast, midagi kuulis tuttavalt ja oli näinud ka teadusbussi esinemisi. Tuttav soovitas tal minna ÕTÜ sügiskonverentsile, pärast seda esitas neiu avalduse juhendaja leidmiseks. See oli kaheksandas klassis. «Ja nii see läks.»

SA Archimedese teaduse populariseerimise osakonna juhataja Terje Tuisk kinnitab Otsa sõnu,

Fotol uudistavad koolinoored, kuidas füüsika doktorant Aigar Vaigu tegi kuumast

Foto: Andres Tennus; UT esikaane foto: Mark Karrass / Corbis / Scanpix

et ÕTÜ-sse satuvad enamasti 8.–9. klassi õpilased, kes tunnevad mõne teadussuuna vastu sügavat huvi. Just satuvad, sest Tuisk märgib, et ka Archimedesel on probleeme noorteni jõudmisel. «Kui me saadame info kooli, siis see sageli ei jõua lapseni.»

Tuisu sõnul on siin tähtis roll õpetajal, kes võiks teadushuvilisemaid lapsi märgata ja edasi suunata. Koolilaps ise võib tunda millegi vastu elavat huvi, aga kui ta ei tea näiteks, et tal on võimalik paluda

endale ülikoolist juhendaja, võib tema ind raugeda ja huvi kaduda.

Tuisk on kindel, et teadus on vaja noortele lähemale tuua, sest tema hinnangul noored ei tea, mida teadlase amet endast täpsemalt kujutab. Küll kujutatakse ette teiste avalike teenistujate, nagu õpetajate, politseinike, kohutunike, tuletõrjajate jt tööd. Ent milline on teadlase argipäev?

Kui avalikkuses teadusest räägitakse, siis eelkõige mingitest tulemustest. Ent sellele on eelne-

nud aastatepikkune töö. Veelgi olulisem võib olla hoopis see, kust tuli teadlasel aastatepikkuse uurimisteema idee. «Siit võiks lastel mõte liikuma minna, et ahhaa!» usub Tuisk.

Seepärast tegelebki Archimedes teaduse populariseerimise osakond peamiselt noortega.

Riinu Ots pakub, et Eestis võiks ilmuda noorte teadusajakiri, mida jagataks koolides tasuta. «Mulle näiteks saadab mingi USA teaduse populariseerimise organisatsioon ajakirja. Mina ei maksa selle eest midagi.» Ots on ka mõnes teises riigis selliseid noortele mõeldud tasuta või soodsa hinnaga teadusajakirju näinud.

Otsa juhendaja Marko Kaasiku hinnangul nõuab aga teaduse tähtsuse ja olemuse selgitamine eriala poolest kaugele jäävatele inimestele teatud talenti – iga teadlane sellega hakkama ei saakski.

Niitsoo pakub, et siin peitubki probleemi iva – noores inimeses suudab teadusepisiku teadlasena tekitada särav isiksus. Tõsisem huvi teaduse vastu tekkis noormehel endal keskkoolis TTÜ arvutiteaduse emeriitprofessori Leo Vöhandu käe all õppides. «Kahtlen, kas oleksin siin, kus praegu olen, kui ma poleks teda kohanud.»

Paraku on Niitsoo hinnangul teaduses muutunud normiks, et töö on arusaadav vaid üksikutele ekspertidele terves maailmas. «Seda, miks see teema on lahe või mis sellest kasu on, enam ei mõelda ega osata tihti ka tavainimestele seletada.» Siiski peaks iga teadusvaldkond olema populariseeritav.

Puura hinnangul on vaat et kõige olulisem mistahes õpetust

Neli ettepanekut

Mõnede teiste riikide eeskujul võiks ka Eestis hakata välja andma noortele mõeldud teadusajakirja, mis leviks koolides tasuta või oleks soodsa hinnaga.

Riinu Ots

Koolides esinemas käinud teadlaste loengud võiksid salvestistena hiljem kättesaadavad olla kõigile huvilistele. Ülikooli sissejuhatavate ainete loengud võiksid samuti olla kergesti kättesaadavad. Uusim teadusinfo peaks jõudma gümnaasiumidesse atraktiivsel moel. Erik Puura

Teadlased võiksid rohkem tähelepanu pöörata õpilastele, kes otsivad endale ÕTÜ ja muude organisatsioonide kaudu juhendajaid. Õpetajad ja koolidirektorid võiksid julgemalt kontakteeruda teadusasutustega, kui teadushuviline õpilane endast märku annab. Marko Kaasik

Õpetajal on oluline roll teadushuvilisemate laste märkamisel ja edasi suunamisel. Koolilaps võib tunda millegi vastu elavamat huvi, aga kui ta ei tea näiteks, et tal on võimalik paluda endale ülikoolist juhendaja, võib tema indraugeda ja huvi kaduda. Terje Tuisk

edastades selgitada, milleks seda kõike vaja on ja millised on seosed tänapäeva teaduse, ettevõtluse ja ühiskonna vahel. «Selliseks teavitustööks on kõige suurem võimalus teadlastel endil.» Ühe lahendusena näeb ta interaktiivseid võimalusi – uusim teadusinfo oma ülikoolidest ja kogu maailmast peaks jõudma atraktiivsel moel gümnaasiumidesse. «Veelgi enam, selline täiendmaterjal peaks olema sulandatud kooliprogrammidesse.»

Puura sõnul suudaks ka Tartu Ülikool kaasa aidata teadusinfo noortele levitamisel. «Väga kvaliteetne ja väärtuslik info jõuab sageli liiga väikese vaataja- ja kuulajaskonnani. Näiteks oletame, et üks professor peab kusagil gümnaasiumis kohutavalt hea loengu. Tänapäeva multimeediavahendid võimaldavad atraktiivsed esinemised suhteliselt väikeste kuludega salvestada.» Samuti võiks tema sõnul parimaid tutvustavaid loen-

guid suunata laiemale avalikkusele. Näiteks iga eriala sissejuhatavad loengud võiksid olla avalikkusele kättesaadavad.

Niitsoo sõnul tuleks leida moodus, kuidas õpetada inimesi eristama müra tegelikust teadusest. «Kuni inimestel on arusaam, et teadus on see, kui tõestatakse, et üks šampoon on parem kui teine või et šimpansitel on ka paaritumisrituaalid, ei saa olukord oluliselt paraneda,» selgitab ta. «Mis ei tähenda, et kvaliteetse info levitamine poleks oluline. Ka selles suunas on samme astutud». Ta toob eeskujuks teadusbussi meeskonna ja nende veebilehe www.fyysika.ee ning Ahhaa teaduskeskuse tegemisi.

Selles, et gümnaasiumiõpilane on võimeline lahendama hästi piiritletud olulist teadusprobleemi, on Kaasik kindel. «Noor aju omandab tehnilisi ja matemaatilisi oskusi väga kiiresti.»

Kaasiku sõnul on noorteadla-

seks kasvamise juures olulisem huvi maailmaasjade vastu kui nn kaasasündinud andekus. «Ülikõrge IQ-testi tulemused ei näita teaduslikku võimekust – see näitab oskust probleeme lahendada, aga teaduses on vähemalt sama oluline probleemi püstitamine. Teaduslik probleem on palju ulatuslikum kui testi küsimus või isegi kogu test kokku.» Selleks on Kaasiku sõnul vaja süvenemisevõimet, mis on intelligentsusest (maakeeli – taiplikkusest) erinev nähtus.

Oletame, et ühel noorel inimesel on huvi teaduse vastu, on ka eeldused ja hea juhendaja, siis ometi on veel midagi, mis võib olla määrav, et otsustada teadlaskarjääri kasuks. «Kui juba soov ja eeldused on olemas, jääb vist ainult raha. Kuigi teadlase palk on minu arust korralik, siis doktorandi stipendium võiks küll suurem olla,» arutleb esmakursuslane Riinu Ots. ①

ÜLIKOOL AVAS MAAILMA-TASEMEL KEEMIAHOONE

Fotod: Margus Ansu / Postimees / Scanpix; 3 x Andres Tennus

23. oktoobril avati pidulike kõnede, tordi ja hulgaliste õnnitlustega läinud uus keemiahoone. Chemicumis hakkab tööle ligi 300 teadlast ja doktoranti ning see saab õpikeskkonnaks ligi 600 üliõpilasele.

Hoonet jagavad keemia instituut, ökoloogia ja maateaduste instituut, spordibioloogia ja füsioteeraapia instituut, spordipedagoogika ja treeningu-õpetuse instituut ning psühholoogia instituut.

Chemicum on valminud Euroopa Regionaalarengu Fondi toel.

Keemiaharidusega peaminister Andrus Ansip avas hoone korralike paukude ja tulevärgiga.

Haridusminister Tõnis Lukas, peaminister Andrus Ansip ja teadusprorektor Kristijan Haller jutuhuos. Taamal Tartu linna-pea Urmas Kruise ja TÜ keemia instituudi direktor Enn Lust.

Chemicumis on neli suurt auditoriumi, tipptasemel teaduslaborid, õppelaborid, erialaraamatukogud, kohvik ja tööruumid, kokku pinda üle 12 000 m².

Siin majas Jaani tänaval asus esimene keemiakabinet.

Foto: Andres Tennus

Keemikute neli kolimist

TARTU ÜLIKOOLI KEEMIAOSAKOND ON OMA 207-AASTASE AJALOO VÄTEL NELI KORDA KOLINUD JA VIIS KORDA ASUPAIKA VAHETANUD.

Tullio Ilomets

TÜ keemik-konsultant

Tartu ülikool taasavati pidulikult 21. aprillil 1802 (vkj). Mõned päevad hiljem, 26. aprillil 1802, võttis ülikooli rüütelkondliku kuratooriumi eestseisus vastu otsuse luua filosoofiateaduskonna juurde loodusteaduste klassi koosseisus keemiakabinet ja laboratoorium. Selle loomine tehti ülesandeks ülikooli esimesele keemiaprofessorile Heinrich

Gottlob Arztile (1766(7)–1802).

Arzti õnnetu surma tõttu jäi laboratooriumi loomine katki.

20. märtsil 1803 määras kuratoorium teoreetilise ja rakenduskeemia korraliseks professoriks Jena ülikooli kasvandiku Alexander Nicolaus Schereri (1771–1824). Tartusse saabudes üüris ta endale korteri lehestunud kindraliproua Anna Katharina von Brandti majas (praegu Jaani 20) ja laskis seal sisustada laboratooriumi ja auditooriumi. Schererit võime pidada ülikooli

keemiakabineti ja laboratooriumi tegelikuks rajajaks.

Pärast Schereri lahkumist St. Peterburgi valiti 20. septembril 1804 korraliseks teoreetilise ja rakenduskeemia ning farmaatsiaprofessoriks Riiaist pärit Jena ülikooli kasvandik David Hieronymus Grindel (1770–1836). Grindel asus olemasolevat laboratooriumi laiendama ja täiustama. Ülikool oli 1804 üürinud kogu Brandti maja ning ruumi jätkus ka looduskabineti jaoks. Keemiakabinet ja omaaja kohta korralikult sisus-

Nüüdseks vana keemiahoone ülikooli peahoone kõrval. Foto: Andres Tennus

tatud labortoorium tegutses seal kuni peahoone valmimiseni.

Pärast kuueaastast tegutsemist Brandti majas koliti septembris 1809 äsjavalminud peahoonesse. Keemiakabinet sai oma käsutusse maja fassaadi poolt vaadatuna parempoolses tiivas esimesel korrusel kolm suurt ruumi. Nurgapealses, võlvitud laega ruumis asus laboratoorium, järgmine oli aparaatide ja kollektsioonide tarbeks, kolmas, peasissekäigust kohe paremal, oli keemiakabineti auditoorium. Nende all olid panipaikadena kaks keldriruumi. Peasissekäigust vasakul olevad ruumid asustas füüsikakabinet, mis kolis sinna von Bocki majast.

1828 farmaatsiaprofessoriks valitud Carl Friedemann Goebeli (1794–1851) eestvedamisel loodi 1842 iseseisev farmaatsiaprofessuur ja Vene impeeriumi esimene farmaatsiainstituut. See läks arstiteaduskonna alluvusse. Iseseisva keemiaprofessori sai ka filosoofiateaduskond, sellele kohale jäi Goebel ise. Farmaatsiainstituut alustas tööd eramajas, keemiakabinet jäi peahoonesse.

27. märtsil 1850 jagunes filo-

soofiateaduskond kaheks. Loodi füüsika-matemaatikateaduskond. Selle raames moodustati iseseisev keemiakabinet koos laboratooriumiga ja ülikool sai õiguse ette valmistada keemikuid ja omistada teaduslikke kraade keemias.

Aastate möödudes suurenes üliõpilaste arv ülikoolis ja ka keemiaõpetamise tähtsus. Hakkas tunda andma ruumipuudus, oli vaja ajakohastada ja täiustada laboratoorse töö võimalusi.

C. F. Goebeli surma järel valiti 1852 keemia korraliseks professoriks ja laboratooriumi juhatajaks Carl Schmidt (1822–1894).

1856 alustas ülikool peahoone taha kolme uue hoone ehitamist. Peahoone parempoolse tiiva tagune ehitus oli ette nähtud keemiale ja füüsikale. Schmidt ja füüsikaprofessor Ludwig Kämtz (1801–1874) asusid energiliselt koos ülikooli arhitekti Karl Rathausiga (1805–1872) vajalikke projekte ja rehkendusi tegema.

Schmidt tutvus 1857 kolme kuu jooksul Lääne Euroopas sealsete mitmete ülikoolide uuemate keemialaboratooriumidega, et saadud teadmisi kohapeal raken-

dada. 1858/1859. õppeaastaks olid keemiakabinet ja füüsikakabinet, pärast viitkümnet aastat tegutsemist peahoones, kolinud sealt kaasaegselt sisustatud uue maja ruumidesse – keemia alumisele ja füüsika ülemisele korrusele. 1870. aastatel ühendati külgehitised peahoonega.

Sajandi lõpukümnendil hakkas üliõpilaste arvu kasvades jälle kollitama ruumipuudus. Tekkis vajadus uue keemiahoone järele. Schmidt emeriteerumise järel 1892 keemiaprofessoriks valitud Gustav Tammanni (1861–1938) sellesuunalised pingutused jäid tulemusteta ja ta lahkus 1902 Göttingeni ülikooli.

Esimese maailmasõja järel 1. detsembril 1919 avatud Eesti Vabariigi Tartu Ülikoolis lõpetati 1936 keemikute ettevalmistamine. See viidi üle äsjaavatud Tallinna Tehnikainstituuti. Keemia õpetamine ülikoolis jäi alles.

1938 alustas ülikool arhitekt Paul Mielbergi (1881–1942) projekti järgi peahoone kõrvale instituutide hoone ehitamist. Farmaatsiainstituudi hoone valmis 1939. Seejärel asuti järgmise – keemiainstituudi hoone ehitamisele, mis jäi aga Teise maailmasõja tõttu pooleli.

Juba NLI alluvuses olles taastati TRÜs keemikute õpetamine 1947. Keemiahoone ehitus viidi lõpule ja sinna koliti 1949, pärast 90 aastat oma kolmandas asupaigas tegutsemist. Selles majas on keemikuid koolitatud ja keemiateadust arendatud 60 aastat. Tänavu toimus neljas kolimine oma viiendasse, kaua aega õhulossina terendanud uude majja. ①

Foto: erakogu

Korp! Sakala 100!

Ksv! Kristjan Pallav,
coetus 2005 II,
vanamees 2008 I/II, 2009 II

Võib oletada, et UT lugeja ei kuule akadeemilistest organisatsioonidest ja korporatsioonidest neilt veerugudelt esimest korda. Erinevaid korporatsioone ja seltse on Tartus omajagu ning nad kõik mõjutavad nii Tartu kui ka kogu Eesti kultuuri ja ühiskonda.

Oma kindlaks kujunenud roll kogu siinsel akadeemilisel maastikul on kindlasti ka korp! Sakalal. Kui sada aastat tagasi otsustati korporatsioon luua, võeti endile järgimiseks väga kindlad reeglid, mis ühe erandiga on säilinud tänaseni. Nimelt oli 1909. aastal loodud Sakala viimane peamine põhimõtte karskus, kuid see nõue kaotati juba kuus aastat pärast asutamist. Ülejäänud põhimõtted

on jõus tänaseni ning nende järgi iga sakalanus ka talitab.

Kõige olulisemaks tulebki korporatsioonide puhul lugeda seda, et nad on rahvuslikud ja rahvameelsed organisatsioonid. Nii on ka Sakala peamine idee hoida eestlust ja eestimeelsust. Meie liikmed üle maailma peavad olema eesti soost ja tundma Eesti ajalugu. Oma riigi kaitsmise tahtest ja kaitsevalmidusest räägib tõsiasi, et koos teiste korporatsioonidega astusid *in corpore* Vabadussõtta ka kõik Sakala liikmed. Praegu kuuluvad paljud meie liikmed Kaitseliitu. Just paar nädalat tagasi loodi eraldi korp! Sakala Kaitseliidu rühm.

Samamoodi on läbi saja aasta säilinud ka Sakala kasvatustlik eesmärk. See tähendab, et rebaseajal peavad uued liikmed selgeks saama elementaarsed käitumisreeglid seltskonnas, läbima tantsu-

kursused, sooritama rebaseeksami, mis kujutab endast kõikide Sakala reeglite ning ka Eesti ajaloo tundmist, ning kokkuvõttes tõestama, et nad on tublid ja tõsiselt võetavad Eesti mehed, kes valmis kandma korp! Sakala värviteklit. Rebaseaeg kestab tavapäraselt kaks-kolm semestrit.

Meie põhimõtete, kehakarastus ja eneseharimine, juures tuleb märkida, et Sakalas on organiseeritud jalgpallitreeningud, koos mängitakse korv- ja võrkpalli, toimuvad laskevõistlused, piljardi-, male- ja bowlingu-turniirid. Sakalal on ka mägimatkaajatest koosnev alpiklubi, kes mõned aastad tagasi pidas Elbruse tipus maha Sakala ametliku õllelaua. Meie kaugpurjetajatel on klubi, mis on seadnud oma kaugemaks eesmärgiks purjetada Sakala lipu all ümber maakera. Peale selle on Sakalal märkimisväärne stipendiumifond,

mis sel semestril finantseerib üht maali- ja üht esseekonkurssi.

Korp! Sakalas kehtib vanuseprintsip, mis tähendab, et oluline on akadeemiline, mitte bioloogiline vanus. Akadeemilist vanust ehk *coetust* arvestatakse semestrite järgi, mil liige Sakalaga liitus. Rebastel omavahel ei ole Sakalas akadeemiline vanus hierarhias oluline – kõik rebased on võrdsed.

Värvikandjate omavahelises suhtlemises on aga vanuseprintsiibi arvestamine ainus kindel ja

lõplik viis. Vanemat liiget tuleb austada ja tema nõuandeid, soovitusi ja käske kuulata.

Hoolimata sellest, et Sakala on oma kindlate põhimõtetega, tugevate sisereeglitega selgelt hierarhiline organisatsioon, on tegelikult korp! Sakala näol tegemist ühtse suure vennaskonnaga ning kindlasti ka hea sõpruskonnaga. Üksteisest lugupidamine, üksteisega arvestamine ning üksteise toetamine on elementaarne ning see loob liikmete vahel raudse jõu

ja ühtsustunde, mis väljendub ka Sakala lipukirjas «üks kõigi eest, kõik ühe eest». Nii on meie organisatsioon toiminud 100 aastat.

Ajad muutuvad ja koos sellega võivad mõned tavad ja reeglid vormiliselt samuti muutuda. Sisuliselt ei ole aga korp! Sakalas sajandi jooksul muutunud mitte midagi ning vaevalt saja järgmise aasta jooksul muutub – me mõtted on priid, me põhimõtted on ajatud.

Nii tihti tõuseme me kannu tagant
Kesk naeru rõkkavat ning uljast juttu,
Kui kutsub kohus meid või mõni teine tee.
Hõisk jääb - me süda üksi leinas vaga.
Me minek unub sõpradele ruttu,
Rõõm kustutab nii kiirelt ilmas silmavee.

Ja tihti tõuseb vend me keskelt lauast,
Suud annab vennale ning on ju ära.
Hääd teed sull! Pea istume me jälle koos.
Kruus õllega ta järgi tõuseb sauest,
Laul kõlab taas, täis kuldset noorussära.
Ning kestab vende püha pidu täies hoos.
Pea meie ringist ka üks-teine kaob

Nii vaikselt tagaspöörmatulle teele.
Ei tule enam see, kes Styksist üle kant.
Vend pisarsilmil põlvedelle vaob
Ning tõuseb siis, vend läinud meie eele.
Rõõm elavaile, rahu surnuile on ant.

Niisama, vennad, kui mind pole enam,
Kui olete mu sängitanud hauda,
Te tehke nii, kui ikka jälle tuleks ma,
Mu jaoks pange kann kesk pidulauda.
Naer süttigu, laul helisegu kenam,
Kann kõrgele ning pereat tristitia.

Vil! Henrik Visnapuu

Korpotsioon Sakala ajalugu

Ksv! Art Johanson,
coetus 2006 II, vanamees 2009 I

Korp! Sakala loodi ajal, mil Eesti oma kultuur oli kujunemisjärgus ning haritlaskond oli enamuses saksa- või venekeelne. Vastukaaluks võõraste kultuurimõjudele oli Eesti tudengkonnal vaja organisatsioone, mille sihid oleksid võimalikud

rahvameelsed ning Eesti kultuuri edasikandvad.

20. sajandi alguseks oli suurem osa eestlastest tudengeid organiseerunud Eesti Üliõpilaste Seltsi (EÜS), kuid mitmete sisekonfliktide tõttu leidsid hilisemad korp! Sakala asutajad, et EÜS pole piisavalt ühtne ning ei täida enam algseid eesmärgi. 1907. aastal asutasid EÜS-ist lahkunud

värvikandjad korp! Fraternitas Estica, mis oli esimene Eesti korporatsioon Tartus. Sakala asutajaliikmed, keda EÜS-is kutsuti Pernavia grupeeringuks, ei soovinud aga tol ajal liialt saksameelseks peetud uue korporatsiooniga liituda, vaid taotlesid EÜS-i muutmist korp! Fraternitas Viliensiseks värvide all sinine, must ja valge.

EÜS oli algselt loodud eelkõige seetõttu, et Eesti oma korporatsiooni nimega Fraternitas Viliensis ei nõustunud ülikoolivõimud pikka aega ametlikult kinnitama. Muutunud poliitilistes oludes, kus korp! Fraternitas Viliensise ametlikuks asutamiseks ei olnud enam takistusi, leidsid Sakala asutajad eesotsas auvil!

Oskar Rütliga, et on viimane aeg oma korporatsioon asutada.

14. novembril 1908 (vkj) lükkas EÜS-i koosolek tagasi plaani, mille järgi loodav Fraternitas Viliensis oleks jäänud EÜS-i juurde osakonnana. EÜS-i algse eesmärgi vastu, milleks oli oma korporatsiooni asutamine, oli eriti EÜS-i vilistlane Jaan Tõnisson.

5. novembril 1908 toimus ühepeamise Jaan Tõnissoni vastase auvil! Oskar Rütli korteris 23 värvikandja koosolek, kus koostati ja võeti vastu uue korporatsiooni eesmärgid ja põhikiri. Põhimõtted sõnastati lõplikult 1909. a kevadel väljatöötatud kodukorras: rahvuslus, rahvameelsus, kehakarastus ja tervishoid, eneseharimine ning «üks kõigi eest, kõik ühe eest». Põhimõtteks seati seegi, et Sakala liikmeteks võivad olla ainult eesti soost üliõpilased. Lubatud on ka soome ja rootsi päritolu Tartu Ülikooli õppejõudude vastuvõtmine.

Asutajad pidid arvestama Eestis valitsevat Vene tsaarivõimu ja seega tuli esimesest ametlikust põhikirjast välja jätta põhimõtted: *natio, democratia, fraternitas* (rahvus, demokraatia ja vendlus). Üles seati ka põhinõue, et korp! Sakala liikmed jääksid pärast ülikooli lõpetamist kodumaale.

Sakala rebased Kangro-Pool (tuntud kirjanik), Pöder, Peet ja kaasvõitleja Michelmann (langes Vabadussõjas) 1916. aastal.

Seda tehti seepärast, et kodumaal kehtivate kitsaste olude tõttu läksid paljud koolitatud mehed Venemaale ja ka mujale Euroopasse paremat karjääri tegema.

Korporatsiooni nimeks otsustati võtta Sakala selle eestipärasuse ja muistse Sakala maakonna tähtsuse pärast. Algselt sooviti järjepidevuse alusel kasutusele võtta korp! Fraternitas Viliensise värvid sinine, must ja valge, kuid vältimaks suurt avalikku vastuseisu EÜS-iga, valiti värvideks siniviolett-valge. Neis värvides astuti esimest korda üles 21. juunil 1909 eesti muusika päeval.

14. novembril 1909 peeti pidulik ball ja avaaktus ning seetõttu loetakse seda kuupäeva juba 1908 tegevust alustanud korp! Sakala asutamise ametlikuks kuupäevaks. 1910. a suvel alustati oma konvendihoone ehitamist, mis valmis järgmiseks aastaks. Korp! Sakala maja on projekteerinud Soome rahvusarhitekt Armas Lindgren, kes planeeris ka Estonia ja endise Vanemuise teatri, projekt valmis koostöös Wivi Lönniga.

Sakala lõi sõprusliidmed Soome üliõpilastega Hämäläis-Osakuntast juba 1908, enne ametlikku asutamiskuupäeva, kuid sõprusleping sõlmiti 1929. Esimesena Eesti üliõpilasorganisatsioonidest sõlmiti sidemed ka Rootsi üliõpilastega, sõpruslepingule Gästrike-Hälsinge Nationiga Uppsalast kirjutati alla 1939.

Suvel 1940 peatus korp! Sakala tegevus Eestis aastakümneteks. Tegevust jätkati aga paguluses. Rootsis, Saksamaal, USA-s, Kanadas, Inglismaal ja Austraalias asutati Sakala koondised. Ühiseid kokkusaamisi peeti saladuskatte all pidevalt ka kodumaal, kuid ametlik tegevus taastati 1989. a alguses. 1995 tagastati korp! Sakalale Veski tänava konvendihoone, mis renoveeriti oma sõjaeelsel kujul aastaks 1999, mil Sakala tähistas oma 90 aasta juubelit.

TUNTUMAD KORP! SAKALA LIIKMEID

Oskar Rütli, Henrik Visnapuu, Johan Laidoner (lahkus 1934. a korp! Sakalast Konstantin Pätsiga ühiselt organiseeritud riigipöörde tõttu), Artur Sirk, Hendrik Sepp, Juhan Vasar, Konstantin Ramul, Arno-Rafael Cederberg, Friedrich Puksoo, Harald Riipalu, Jüri Rummelgas, Jaan Soots, Aleksander Tõnisson, Jorma Korpela, Rein Sepp, Johannes Kert, Tarmo Kulmar, Mart Kull, Ando Kiviberg, Rein Helme

Korp! Sakala eesti kirjandus- ja teadusloos

Ksv! Peeter Espak,

coetus 1998 II, vanamees 2003 I,
2005 I/II, 2007 I, senior 2000 II

Läbi aegade on korp! Sakalas peale sõjaväelaste, poliitikute ja majandustegelaste domineerinud ka teadlased ja kirjandustegelased. Kuna just Sakala kirjanikud ja teadlased on olnud need, kes armastavad tihti koos rebastega hommikuni õllelauas istuda või teistel konventidel külas käia, on ka Sakalale külge jäänud teatav kirjanduslik ja teaduslik õhkkond.

Tuntuimaks eesti kirjanikuks korp! Sakalas tuleb pidada «poeeside kuninga» hüüdnime kandnud suurt poeeti vil! Henrik Visnapuud (1890–1951), kes on kirjutanud luulet nii korp! Sakala majas kui ka luuletusi, mis pühendatud Sakalale. Teistest vanema põlvkonna kirjandustegelastest peab veel mainima 1929. a «Looduse» romaanivõistluse võitnud ksv! August Kirsimäge (1905–1933), kelle romaan «Puhastustuli» on kirjeldus korp! Sakala siseelust.

Üks Sakala taasisutaja, vil! Rein Sepp (1921–1995), keda okupatsiooniaastatel tunti peamiselt muinasgermaani eeposte tõlkijana, on üks 20. saj teise poole mõjukaim Eesti luuletaja.

Hiljuti lahkus manalateele

väliseesti kirjanik vil! Einar Sanden (1932–2007). Praegu on Sakalas samuti rohkelt noorema põlvkonna kirjanikke, kes on juba saavutanud laialdase tuntuse, näiteks vil! Tiit Aleksejev, vil! Peeter Helme ja vil! Toomas Verrev. Kuna juba aastal 1908, enne korp! Sakala ametlikku asutamis-kuupäeva, sõlmiti sõprussidemed Helsingi ülikooli juures tegutseva tudengiorganisatsiooniga Härmäläis Osakunta, sattusid Sakala liikmeskonda ka mitmed Tartus õppivad soome päritolu vaetusüliõpilased, kellest paljud olid hiljem Soomes tuntud teadlased ja kirjanikud. Kuulsaim neist on Soome kirjandusklassik vil! Jorma Korpela (1910–1963), nelja psühholoogilise romaani autor

Henrik Visnapuu

ja Soome riigi kirjandusauhinna laureaat aastal 1949.

Hiljuti lahkus meie hulgast TÜ otorinolaringoloogia professor ja endine prorektor vil! Mart Kull (1956–2008). 2003 hukkus traagiliselt sõjaajaloolane prof vil! Rein Helme (1954–2003). Praegu löövad korp! Sakala Tartu konvendi elus ja rebasekasvatuses igapäevaselt kaasa psühhiaatria emeritprofessor vil! Märt Saarma ja võrdleva usundiloo professor vil! Tarmo Kulmar.

Vanema põlvkonna teadlastest kuulus korp! Sakalasse Eesti mikrobioloogiategaduse rajaja, bakterioloogiaprofessor ning hilisem arstiteaduskonna dekaan vil! Karl Schlossmann (1885–1969), kes oli ka 1938 asutatud Eesti Teaduste Akadeemia esimene president. Vil! Konstantin Ramul (1879–1975) oli eestikeelse psühholoogiategaduse rajaja. Ta organiseeris Tartu ülikooli juurde psühholoogia laboratooriumi, oli üks Akadeemilise Filosoofia Seltsi asutajaid ja esimehi.

Sõjaajaloolane vil! Hendrik Sepp (1888–1943) oli Eesti ja Põhjamaade ajaloo professor Tartu ülikoolis ning tema kaalukaimad uurimused käsitlevad Põhjasõda. Eesti raamatukogunduse rajaja vil! Friedrich Puksoo (1890–1969) oli ülikooli raamatukogu juhataja ja õppejõud.

Tuntud ühiskonnategelane vil! Juhan Vasar (1905–1972) oli alates 1931 TÜ üldajaloo dotsent, 1938–1944 oli ta majandusajaloo korraline professor.

Mitmed enne II maailmasõda Tartu Ülikoolis tegutsenud soome ja rootsi päritolu professorid liitusid just korp! Sakalaga ning

jäid aktiivseteks Sakala vilistlasteks eksiilis kuni oma surmani. Vil! Sten Karling (1906–1987) oli 1933–1941 TÜ-s kunstiajaloo professor ning üleeuroopalise tuntusega teadlast võib nimetada suurimaks kunstiajaloolaseks, kes Eestis läbi aegade tegutsenud. Vil! Per Wieselgren (1900–1989)

tegutses 1930–1941 TÜ-s rootsi keele professorina ja pani aluse skandinavistikale Eestis. Vil! Arno Rafael Cederberg (1885–1948) oli Eesti ja Põhjamaade õppetooli korraline professor 1919–1928 ning samal ajal üldajaloo õppetooli hoidja. Vil! Cederberg oli ka üks 1920

Mida tähendab minu jaoks

Vil! Ando Kiviberg,
coetus 1998 I

Sakala korporatsioon on minu jaoks üks oluline dominant tervikus, mida nime-
tan «oma

Eestiks». Sakala on inimesed, keda võin muheda ja mõnuga kutsuda oma vendadeks; on ühised töökspidamised, tavad ja märksõnad, rituaalid ja neist omakorda omavahelisse jutustamis- ja kogunemisele. Sakala on inimesed, keda võin muheda ja mõnuga kutsuda oma vendadeks; on ühised töökspidamised, tavad ja märksõnad, rituaalid ja neist omakorda omavahelisse jutustamis- ja kogunemisele.

Sakala on minu jaoks orgaaniline ja elusalt tukslev side akadeemilise ilmaga, mis on nõnda vajalik igale haritud ning teadmishimulisele inimesele pärast ülikooliõpinguid. Sakala on põnevad arutelud kannu taga selle üle, kui võrd mõni tänapäevane epideemiline tõbi on muutunud osav turundusnipp, kui inimkonda ohustav haigus; või selle üle, kui palju peaks meie

riigil olema relvastuses tõhusaid lahingumasinaid; või hoopis selle üle, et kumb on ikkagi kõvem mees, kas Pärt või Glass.

Sakala on minu varukodu ja varjupaik Tartus. Ta oma meeste kõlavad lauluhääled nii konvendisaalis, kui ka laulukaa-re all. Sakala on põhjus lugeda listist ahne huviga uudiseid meie alipivendade järjekordsetest ilnamägede tipuvallutustest, kaugel teeniva kaaslase vaimukaid lahinguteateid või teise haaravaid ning harivaid reisikirju.

Sakala on olnud ka ühtehoidmine purjede all tormisel Läänemerel ning kaugetel teedel Saksamaal, Gruusias, Ukrainas, Kanadas ja mitmel pool mujal.

Sakala on uhkus endast vane-mate vendade üle ning vastutus endast nooremate vendade eest. See on püsiväärtus, mille üle on sügavalt põhjust uhke olla igal eesti mehel. See on puhas eesti asi. *Vivat, crescat, floreat corporatio Sakala in aeternum!*

Vil! Tarmo Kulmar,
coetus 1992 II

Liitusin korp! Sakalaga 1992. aastal sõprade kutsel, aga kütkestas ka Sakala rahvuslik vaim.

Kuigi lihtvillistlane, käisin ikka rebase-tundides ja võimalikult paljudel üritustel, et kiiresti sisse elada. Oluline oli seegi, et sõjaeelse sakalanuse oli ka muinas-põhja kultuuri tundja vil! Rein Sepp, kellele tegin isegi ühe doktori-eksami.

Tavaliselt õppejõud oma üliõpilastega lähemalt tuttavaks ei saa. Korporatsioonis saad paratamatult tunda eri tudengipõlvkondade mõttemaailma, meelsust, hoiakuid ja huvisid. Noortelt õpib alati palju uut ja vajalikku, loomulikult on hea meel ka omalt poolt ühtteist vastu anda. Korporatsioonivendade lävimine on vaimselt rikastav ja pakub rohkesti rõõmu. Siit leiab hulga uusi sõpru

asutatud Akadeemiline Ajaloo Seltsi peaorganisaator ja selle esimene esimees. Suures osas tema teeneks tuleb lugeda ka eesti arhiivinduse korraldamist noores Eesti vabariigis.

Tartus ja Turu ülikoolis töötanud matemaatik prof vil! Kalle Väisälä (1893–1968) on tuntud

selle poolest, et Soome Teaduste Akadeemia juures tegutseb vendade Vilho, Yrjö ja Kalle Väisälä Fond, mis on oma kapitalimahult ja väljamaksetelt üks suurimaid teadust toetavaid fonde Soomes. Prof vil! Antti Sovijärvi (1912–1995) oli tuntud foneetikateadlane ja hiljem ka Soome Teaduste

Akadeemia liige. Vil! Sovijärvi oli 1936 tegevust alustanud korp! Sakala Soome koondise peamine organiseerija.

Kõik mainitud teadlased ja kirjanikud on olnud ühed peamised Sakala vaimsure kujundajad ning nende mitmed õpilased ja õpilaste õpilased on seda tööd jätkanud.

ks korp! Sakala?

kogu eluks.

Õnnekombel elan oma kaunile konvendihoonete üsna lähedal ja käin seal seetõttu väga tihti. Korp! Sakala on minu teine kodu ja kannan meie värve uhkusega.

Vil! Riho Terras

coetus 1989 I

Astusin

korporatsiooni Sakala ajal, mil kogu Eestis loodi ja taastati kommunistlikul ajastul

keelatud ajaloolise traditsiooniga organisatsioonid. Sakala silmapaistev ajalugu ja traditsioonid ilmutasid ennast alles rebaseks olemise ajal peetud sügavsisulis-tes vestlustes eestiaegsete vanade vilistlastega. Need tulest, veest ja vasktorudest läbi käinud mehed panid tugeva põhja organisatsiooni tänasele näole ja kujundasid oluliselt ka minu maailmapilti.

On kahju, et vilistlased nagu

Nikolai Kultas, Rein Sepp, Ernst Kirs ja paljud teised ei ole enam meie hulgas, et jagada oma rikkalikku elukogemust ja korporatsiooni tähendust ka praegustele rebastele. Seega tuleb seda olulist põlvkondadevahelist sidet pidada meil, eelkõige taasasutamisaegseil rebastel ja värvikandjatel.

Minu jaoks on korporatsiooni üks olulisem väärtus põlvkondadevaheline side läbi kogu elu. Pea sama tähtis on laiapõhjaline akadeemiline seotus kõrgharidusmaastikul ja ülemaailmne side välismaal organisatsiooni elus hoidnud vendadega. Eluaegsed sõprussidemed ning sekka tutvused uute noorte vendadega ongi kokku «Sakala roll minu elus».

Reb! Mattias Jõesaar

coetus 2008 II

Minu jaoks on korp!Sakala ridadesse kuulumine juba osa pe-

retraditsioonist, kuna isa astus sellesse korporatsiooni minu sünniaastal. Juba lapsepõlves käisin Sakala suvepäevadel ja isa käekõrval ülikooli aastapäeval marssimas.

Vanemaks saades oli mul juba selge, et selle organisatsiooniga ühinen ka mina. Nüüd ei kujutaks ma tudengielu ilma Sakalata ette. Ma arvan, et õige üliõpilaselu aura seisnebki üliõpilasorganisatsioonides. Ilma Sakalata oleks minu jaoks tudengielu nagu supp ilma liha ja soolata.

Sakala hoiab isamaalisi väärtusi, mis aitavad säilitada põhimõtteid, mis kipuvad praegusel ajal paljudel ununema.

Tänu Sakalale ongi minu tudengielu selline, nagu seda on kirjeldatud kirjanduses ning alal hoitud rahvajuttudes.

Ma usun, et need seiklused, mis on läbi elatud korporandina tudengiajal, ei unune eal.

Ma olen veendunud, et väärtused, mida pakub korp! Sakala, ei jookse iial mööda külge maha.

Turu äärealade rattateede ühendus ülikoolihoonetega on suurepärase, nii et tudengid liikleavad enamasti rattaga. Fotol Turu Ülikooli ees olev peamine rattaparkla.

Foto: Kirsi-Kaisa Oesch

Neli kuud Aurajõe kaldal

Brit Peensoo

2009. aastal lõpetas Tartu Ülikooli geograafia erialal, õppis Turu Ülikoolis ainekaval «Baltic Sea Regional Studies»

«**M**iks sa Soome lähed? See on ju nii lähedal ja igav ja tavaline!» See oli enami-ke tuttavate reaktsioon, kuuldes minu plaanist Erasmusega Turu Ülikooli minna. Põhiküsimus oli, miks ma kaugemale ei lähe?

Aga ei tahtnud! Soome kutsus. 2008. aasta augusti lõpus leid-

singi end korraga Emajõe asemel Aurajõe kaldalt.

Ühikad asuvad Turus igal pool ja välisüliõpilastel on vähe lootust saada paigutatud päris ülikooli hoonete lähedusse. Enamik ühikaid asub linna servas, 4–7 km kaugusel koolist. Minu koduühika nimi oli Kuunsilta (Kuusild). See kompleks koosnes kahe- kuni kolmekordsetest korterite blokkidest, hoonete keskel oli kuur rataste jaoks ja teisel mänguväljak lastele. Tuli vaid kleepida oma nimi vanadest kleepsudest plekklisele uksele ja oligi korras.

Korter oli kolme peale, toad lagedad ja valged. Kõik oli valge – seinad, lagi, kapp, riul, laud ja voodi. Selle pehmendamiseks üritasin kapi- ja riulipindadele värvi mõttes pilte riputada. Aitas küll, aga lagedaks jäi ikka.

Meie ühisköögis-söögi- toas oli suur puidust piknikulaud pikkade pinkidega, mis ei olnud eriti mugavad. Selle tegid tasa toredad naabrid, kellega köögis juttu ajada, õppida mõne tudengi käest killukesi prantsuse keelest ja teiselt laenata DVD-sid või häid raamatuid.

Tassi, supitaldriku, teki, padja ja teesõela kõrval ostsin endale kohe- maid taaskasutuskeskusest rohelise Helkama linnaratta – veidi kulunud ja roostes küll, aga sõbraliku välja- nägemisega ja mugav.

Turu äärealade rattateede ühendus ülikoolihoonetega on suurepärane, kesklinna aga naljalt rattaga ei tüki. Lihtsalt pole ruumi, tänavatevõrk on nii tihe. Koolihoonete ees on loengute ajal rattaid väga palju; need par- gitakse lihtsalt teineteise kõrvale ega vaevuta üldiselt puude või postide külge lukustama. Ratta- poe härra rääkis küll, et iga nädal läheb rattaid kaotsi, rahvast ei tundunud see aga heidutavat.

Hoolimata sellest, et õppisin TÜ-s geograafiat, võtsin Turus enamiku aineid hoopis Läänemere regiooni ainekavast (Baltic Sea Regional Studies), mis olid mõnusalt teistsugused ja laiendasid silmaringi.

Eksamite süsteem meeldis mulle väga, sest tegu oli essee-tüü- pi, mitte faktiküsimustel põhineva teadmiste kontrollimisega. Õppe- jõud ja ülikooli töötajad tundusid üliõpilastele palju lähemal asuvat kui Eestis; end tutvustati ikka eesnime pidi ja kõigi poole võis küsimustega vabalt pöörduda, ilma et tunneksid ennast liiga ru- malana, et suurte tähtsate meeste- ga rääkida. Loengud ja seminarid olid muidu Eestile väga sarnased ja erilisi üllatusi ei tulnud.

Lõunatamas käiakse Soomes loengute vahel üliõpilassööklates, mida on Turus valida kuue-seits- me vahel. 2.20–2.60 euro eest saab ühe pakutavatest pearoo- gadest, salati, leiva, klaasi vett ja teise klaasi jooki. Siiamaani igat-

sen vahel sealsete peedikotlettide (ilma naljata!) või maasikamoosi- ga ahjupannkookide järele.

Kohapealse paberimajanduses oli üllatuslikult kõige keerukamaks asjaks saada enda ühikatuppa in- ternet. Selleks tuli võtta IT-osakon- nast avaldus ja täita see müstiliste andmetega – selleks tuli välja veeri- da kodus pistikupesal olev kulunud number ja enda arvuti kohta käiv veelgi salapärasem number ja viia see tagasi osakonda.

Kuskil nädala pärast tuli arve. Kui see kord makstud, oli aeg jälle ootama jääda. Paari nädala pärast oligi internet ühendatud! Õppeinfosüsteem ajas mind suurde segadusse, kui tahtsin oma hindeid vaadata, sest need polnud seotud minu kui kasutajaga, vaid neid pidi otsima osakonna, aine- kava ja tont teab mille alt. Alati ei olnud loogikaga võimalik ainet üles leida ja siis osutus lihtsamaks minna ja vaadata stendilt.

Erinevalt Eestist tuli end ainetele kirja panna enamasti esimeses loengus kohapeal. Ühes loengus ei pidanud me kordagi oma nime kuhugi kirjutama; ilm- selt pandi osavõtjad kirja eksami esitanute põhjal.

Sügisene Turu pani endasse hetkega armuma. Minu kodukan- dis punas tänavate ääres kõikjal pihlakaid ja mõnel pool kasvas õu- napuid. Ühe tänav kaugusel algas kivine männimets ilusa sambla, kivide ja vaikusega ning kust hea õnne korral leidis seenigi. Õhtuti võis koduteel näha üle muruväl- jaku hüppamas mõnd jänest või akna taga kuuse otsas faasanit.

Õhtul ootas tartlaste Genklubi meenutav Dynamo ja sõprade- ga võis kokku saada muhedas raamatukohvikus, kus müüakse käsitööd ja korraldatakse muu- sikaõhtuid. Kui hakkas igav, võis sõita fõriga (inimesi ja rattaid ühelt jõekaldalt teisele toimetav alus) edasi-tagasi üle jõe või kihutada rattaga lähedalasuvale Ruissalo saarele tammikuid ja linnuparvesid imetlema.

Novembris korra Eestis käi- mise järel rongist kerges lume- sajus maha tulla ja läbi tuisuste tänavate ühika poole astuda oli suur rõõm. Ikkagi kodu. Selle suve algul sealsele sõbrale külla minnes oli tunne endine.

On siis Turu lähedal ja igav ja tavaline? Lähedal küll, aga mõnus ja eriline. ☺

Loo autor ühika lähedal koduses männimetsas.

Foto: erakogu

ÜLIKOO LIS ETTEVÕTLIKUKS

Foto: Andres Tennus

Leeni Uba

ettevõtluskeskuse nõustaja

Majanduslangusest tingituna on viimase aasta jooksul tunduvalt kasvanud ülikooliga koostööd teha soovivate ettevõtete hulk, on öelnud TÜ ettevõtluse arendamise peaspetsialist Vahur Valdna. Ettevõtted tahavad tekkinud probleemide lahendamisel kaasata ülikooli pädevust. Nüüd peaks ülikoolil endal olema ettevõtetega suhtlemiseks suurem valmisolek.

Tellimus on olemas, kuid samas selgub, et ülikoolis leidub liiga vähe praktikuid, kes aitaksid ja suudaksid teadlaste ideid ellu viia. Ülikool vajab inimesi, kel on teadmised ja oskused teadus- ja ette-

võtluspädevuse liitmiseks, et sünniks arvestatav tulemus. Siit kerkib ettevõtlusõppe vajadus ja vajadus omandada peale põhieriala ka ettevõtlusega seotud teadmisi- oskusi. Haridus- ja teadusministeerium tahab viia ettevõtlusõppe mittemajanduserialade üliõpilaste õppekavadesse.

Peamine küsimus on selles, kas ülikool tahab toimida traditsioonilisel moel monodistsiplinaarsena, valmistades ette kitsa eriala spetsialiste. Alternatiiv on olla valmis andma laiemapõhjalist haridust, nii et ülikooli lõpetanu oleks valmis ülikoolis loodud teadmisi ellu viima.

Pole mingit alust arvata, et patentimise ja ettevõtlusideedega tegelemine lahjendaks Tartu ülikooli kui teadusülikooli mainet. Nimelt on meie ülikooli patentide ja teaduspublikatsioonide suhe täiesti võrreldav nii Uppsala kui ka Helsingi ülikooli vastavate näitajatega. Seevastu viimasel ajal kiirelt edenenud Linköpingi ülikooli nimetatud suhtarv on tunduvalt kõrgem patentide kasuks.

Uuemad uuringud on näidanud, et paremaid tulemusi on saavutanud ülikoolid, kus teaduskondade vahel ranged barjäärid puuduvad, kus teemad lahendatakse eri teaduskondade inimesi kaasates. Just valdkonnaülesuses (transdistsiplinaarsuses) peitub Linköpingi ülikooli edu saladus.

Ettevõtlus on üks alustala, mis toetab valdkonnaülese ülikooli kujunemist. Seda kinnitasid hiljuti Tartus nn Uppsala ümarlaval osalenud ülikoolide (peale nimetatute ka Helsingi, Linköpingi, Groningeni) esindajad. Ettevõtluse professori Tõnis Metsa sõnul näitab rahvusvaheline praktika, et ainult üks osa ideedest on ülekantavad olemasolevatesse ettevõtetesse. Teadmussiirdes tuleb sellel teel võrdväärseks käsitada uute ettevõtete loomist näiteks *spin-*

off-firmade kaudu. On välja arvatud, et ettevõtete tellimuste rahuldamine on rahaliselt samaväärne uute ideede põhjal *spin-off*-firmade käivitamisega.

Võrreldes teiste ümarlaual osalenutega, on meie ülikool seni käsitlenud *spin-off*-firmade teemat tõenäoliselt liiga kitsalt.

Hiljuti lõppes Tartu ülikooli esimene ettevõtlusideede konkurss «Ülikoolis ettevõtlikuks!», kuhu laekus 23 ideed. Võistkondadesse kuulus nii üliõpilasi kui ka õppejõude peaaegu kõigist teaduskondadest ning kolledžitest. Võistlema oli kaasatud õpilasi, ettevõtteid ja mittetulundusühinguid. Konkursi tulemuste põhjal on ülikoolis kõige ettevõtlikum Viljandi kultuuriakadeemia kaheksa taotlusega.

Ettevõtlusideed puudutasid ühel või teisel viisil ülikooli nelja põhivaldkonda (*realia, medicina, socialia ja humaniora*). Palju oli sotsiaalse taustaga, samuti loomemajanduse valda kuuluvaid ideid. Rohkelt oli valdkondadeüleseid ideid – alates sotsiaal- või humanitaarvaldkonda kuuluvast sisust ja uuest tehnoloogiast ning ulatudes meditsiini, kulinaaria, disaini või kaunite kunstideni.

Hindamiskomisjon oodanuks rohkem loodusteadustel põhinevaid ideid. Samas on ülikoolis nende valdkondade rakendusideedega tegeldud varasematel aastatel teadus- ja arendusosakonna ning tehnoloogiainstituudi toel.

Konkursi juhend andis esmakordselt võimaluse esitada tehnoloogiliste ideede kõrval sotsiaalse ettevõtluse ning loomemajanduse ideid.

Laekunud töid hindasid ettevõtluse arendamise peaspetsialist Vahur Valdna, ettevõtluse professor Tõnis Mets, farmakognoosia dotsent Ain Raal, sotsiaalse kommunikatsiooni professor Marju Lauristin ja ettevõtluskeskuse nõustaja Leeni Uba.

Komisjon hindas ideede uudsust ja teostatavust, võimalikku majanduslikku efektiivsust ja ärilist atraktiivsust, sotsiaalset mõju ja kandepinda ning olulisust Eesti, Tartu ja ülikooli arengu seisukohalt. Otsustati mitte koostada ideede paremusjärjestust, vaid teha kõigile autoritele ettepanek jätkata konkursi teises voorus n-ö eelinkubatsioonis ettevõtlus-õppega. Kuigi osa ideedest olid tunduvalt rohkem läbi töötatud kui teised, on kõigi ideede arendamiseks ja elluviimiseks tarvis koguda uusi teadmisi ning koostada pädevad äriplaanid. Asjaosaliste

MAJANDUSLANGUSEST TINGITUNA ON VIIMASE AASTA JOOKSUL TUNDUVALT KASVANUD ÜLIKOOLIGA KOOSTÖÖD TEHA SOOVIVATE ETTEVÕTETE HULK.

esimene kokkusaamine oligi 22. oktoobril.

Hindamiskomisjonil ei ole voli kirjeldada laekunud ettevõtlusideid lähemalt, kuid tõstame esile küpsemate ideede tugevusi. Näiteks märgusõna all «kuldvillane» esitatud Eesti rahvapärandi baasil uudsete loodustoodete väljatöötamise ideed kommenteeris Marju Lauristin: «Rahvapärandi ja kaasaegse teadusliku lähenemise süntees, läbimõeldud ja ekspordivõimeline toode, positiivne mõju tervisele, loob töökohti.»

Märgusõna «BUTA. DEKO. EU. FOORIA» tähistas Lauristini sõnul uudset ja produktiivset ideed «sidumaks õppetööd sotsiaalse innovatsiooniga ja arendamaks loomemajandust».

Parimal professionaalsel tasemel kavandab ülikooli teadustulemuste juurutamist humanitaarteaduste ja sotsiaalteaduste piirialal märgusõna «märgivabrik» all esitatud semiootikalabori idee. Rahvusliku ehituse idee («unkaauk») rakendusvõimalusi pidas eriti heaks Valdur Valdna.

Simulatsioone käsitleva ettevõtlusidee (märgusõna «simu») laia kasutusvaldkonda hindas kõrgelt Tõnis Mets. Muusikaõpetuse ühendamist robootikaga («musabot») pidas enamik komisjoni liikmeid innovaatiliseks ja huvitavaks.

Kavandati ka ettevõtetele ja tarbijatele mõeldud teenuseid, millele majandussurutises on piisavalt nõudlust. Mitme idee sihtrühm olid üliõpilased, kuid oli ka mitu üle Eesti piiride ulatuvat, veebikeskonnaga seotut, Eestis uudseid sotsiaalteenuseid pakkuvat ja hea ärimudeliga ideed. Ideid ei saa lihtsalt ellu viia, sest mõnigi neist vajab teostamiseks suuri investeeringuid ning spetsiifilist pädevust.

Hulga loominguliste ja innovaatiliste ideede laekumine näitab aga, et ülikoolis leidub ettevõtlikke tudengeid ja töötajaid ning ideedepuudust pole karta. Muidugi ei oodata kõigilt ülikooli liikmetelt ettevõtjaks hakkamist, kuid ettevõtlikkus mõtlemit tuleb siiski ergutada. (U)

Tauno Tõhk (vasakult teine) koos klassikaaslaste – kahe Korea tüdruku ja Vietnami poisiga grillvardaid müüvas Wuhani vabaõhu söögiurkas.

Foto: 2x erakogu

Eestlase Aasia-vaimustus viis Hiinasse elama

VILISTLANE TAUNO TÕHKILE EI PAKU TAVALISE TÖÖINIMESE ELUSTIIL PINGET. AASTA EEST VAHETAS TA SELLE HIINA KEELE ÕPPIMISE JA TÄNAVANURGAL SOOJALT AURAVATE NUUDLIKÄRUDE VASTU. TA ELAB JA ÕPIB TEIST AASTAT KESK-HIINAS WUHANI LINNAS.

Eve Tisler

eve.tisler@ut.ee

Enne Hiinasse minekut oli Tõhk juba mitu aastat vaimustunud selle eksootilisest maailmajao riikidest. Pikemad

reisid olid teda viinud Jaapanisse ning Kagu-Aasiasse – Kamboodžasse, Vietnami, Laosesse. «Alguses oli ähmane soov elada mõnda aega Aasias. Alles aegamööda võimalusi uurides jõudsin Hiinani,» selgitas Tõhk.

Tõhk sai teada, et välismaalastel on võimalik taotleda Hiina valitsuse stipendiumi, et jätkata ülikooliõpinguid Hiinas.

Kaugel maal töötamist Tõhk tõsiselt ei kaalunud, kuna töö leidmine on ilma kohalikku

keelt oskamata keeruline.

Wuhani sattus Tõhk tegelikult juhuslikult: «Stipendiumitaotluses sai märkida kolm koolieelistust. Minu eelistustest kaks olid Pekin-gis ja üks Hangzhous. Wuhan tuli mulle täieliku üllatusena kui stipendiumipaberite ümbriku avasin ja sealt mulle määratud kooli nime lugemin,» meenutas Tõhk.

PIKAD KONTORIPÄEVAD

Kuid Aasia vaimustust see ei kaandanud ja nii võttis Tõhk vastu koha Kesk-Hiina pedagoogilises ülikoolis Wuhani linnas ning sealses kolme-aastases sotsioloogia magistriprogrammis. Üheks vahepealseks takistuseks oli veel lõpetamata ülikool, kuid 2007. aastal lõpetas Tõhk Tartu Ülikoolis suhtekorralduse eriala ning siis oli tee Hiina minekuks vaba.

Enne Euroopale selja keeramist töötas Tõhk üle nelja aasta üheksast viieni korraliku kontoriinimesena. «Kuid päevad kippusid pikemaks minema kui üheksast viieni,» rääkis Tõhk, kuidas igapäevaelu stress maad võttis. Vahetult enne Hiina minekut töötas Tõhk konsultandina suhtekorraldusfirmas Hill & Knowlton ning enne seda Nordea Pangas meediasuhete ja veebi valdkonnas.

«Mulle tundus, et on liiga vara ennast lõplikult sisse seada, pigem on õige aeg teha elustiilis teatav muutus,» selgitas Tõhk. «Ühest küljest oli tegemist kindlasti eksootikahalusega. Et tegemist on ühe piirkonnaga, millest enamik eestlasi suurt midagi ei tea või teab ainult stereotüüpide tasemel.»

Kuna Tõhk oli juba mõned

aastad põdenud Aasia-vaimustust, siis luges ta aktiivselt Hiinat ja teisi Aasia riike puudutavaid artikleid. «Mõttes valmistusin sattuma hoopis teistesse oludesse kui kodus,» rääkis ta meedia kaudu saadud muljetest selle piirkonna kohta.

Wuhani linn on Kesk-Hiinas asuva Hubei provintsi keskus. Linnas elab peaaegu kümme miljonit elanikku, kuid ikkagi jääb Wuhan elanike arvu poolest Hiina linnade esikümne seas selle alumisse otsa.

Olles elanud aasta kohapeal, leidis Tõhk, et põhimõtteliselt on Hiina suurlinnas võimalik elada lääne inimesele suhteliselt harjunud viisil. «Poed on samad, suur osa kaupu on samad. Hiina keskklassi kuuluvad inimesed tunduvad elavat lääne inimestega võrreldes üsna sarnast elu.» Noormehe sõnul on eluolu muidugi ka sellest, kuhu piirkonda Hiinas sattuda, sest elukvaliteet on väikelinnades oluliselt madalam.

INTENSIIVNE KEELEÕPE

Terve eelmise aasta õppis Tõhk hiina keelt ning alates sellest sügisest käib juba koos Hiina tudengitega sotsioloogialoengutes. Enda sõnul saab ta loengutest aru minimaalselt, sest aastaga on ta õppinud hiina keelt ainult nii palju, et igapäevases elus hakkama saada ja klassikaaslastega vestelda.

Sellest hoolimata oli esimesel aastal keeleõpe päris intensiivne. Iga päev tuli käia vähemalt kahes loengus. «See iseenesest pole väga suur koormus, kuid lisaks

loengutele oli ka hulgaliselt koduseid ülesandeid, nagu sõnade õppimist, lausete kirjutamist ja harjutuste lahendamist,» rääkis Tõhk. «Mul läks koduste ülesannete peale tavaliselt päevas vähemalt kolm tundi.» Lehtede ja raamatute lugemine on eestlase jaoks tõsine töö sõnaraamatuga ning rohkem keeleõppimise kui infohankimise viis. «Kuigi olen Hiinas elanud üle aasta, siis infot Hiina sündmuste kohta hangin ikkagi välismeediast,» nentis ta.

Hiina ja Eesti ülikooli võrreldes leiab Tõhk suurima erinevuse selles, et kui näiteks Tartus on ülikooli ja linna vahele keeruline joont tõmmata, siis seal on ülikoolid koondunud kampsustesse. «Meie ülikoolilinnak asub ühe linnaosa põhitanava ääres – rohkelt poode, inimesi, autosid ja müra. Kui aga astun kampsuse väravatest sisse, siis on keskkond hoopis teine – rohkelt rohelust ja vähe liiklust.» Kiiremal ajal pole vajadust ülikoolilinnakust üldse väljuda, sest poed ja söögikohad on lähedal ja kõik vajalikud toimetused saab aetud.

Ülikoolist vabal ajal käib Tõhk fotokaga linnaelu pildistamas ning üritab Hiina ja maailma asjadega kursis püsida. Kuna väliskirjanduse valik Hiina raamatupoodides on imeväike ja ajakirjadest jõuab kohale vaid

«MULLE TUNDUS, ET ON LIIGA VARA ENNAST LÕPLIKULT SISSE SEADA, PIGEM ON ÕIGE AEG TEHA ELUSTIILIS TEATAV MUUTUS.»

National Geographic, siis on see kohati üsna tülikas. Pekingis asuva väliskirjanduse kaupluse valik jäi noormehe arvates alla Viru Keskuse Rahva Raamatu omale ja Wuhani poes on ainult kolm riulit kriminaalromaane ja klassikalist kirjandust.

«Maailmast äralõigatuse tunne ongi asi, mis mind Hiina puhul kõige rohkem häirib,» rääkis Tõhk.

Üks suur erinevus, mis annab märku, et ta elab lääne maailmale vastanduv sotsialistlikus impëeriumis, seisneb piiratud internetikasutuses. Hiinast ei ole võimalik ligi pääseda Facebooki, Twitteri ja Youtube'i lehtedele ning samuti Blogspoti ja Word-pressi blogidele. Eestlase enda blogi, mida ta pidas juba enne Hiina minekut, pandi samuti kinni. Tõhki sõnul on interneti lehekülgede lahtihakkimine kõikide välistudengite

ühine mure ja arutlusallikas.

«Päris lahtimurdmatult pole ükski leht kinni aga keskmise arvutikasutaja jaoks on ligipääs piisavalt ebamugavaks tehtud, et poleks isu vaeva näha.»

Tõhk igatseb Eestit aeg-ajalt, sest peale oluliste inimeste on siin loodust ning rahu ja vaikust, mida Hiinas naljalt ei leia. «Isegi Viru tänav turismihooaja tipp-punktis tundub suhteliselt rahulik. Sest lisaks tihedalt inimeste ja autodega täidetud tänavatele, on ka müratase siin oluliselt kõrgem – iga pood mängib muusikat ja kutsub valjuhääldajate abil inimesi poodidesse,» kirjeldas Tõhk igapäevast tänavapilti. Aga kõik halvad asjad pole seni piisavalt tugevad, et teda Hiinast ära viia. Nii proovib ta suvisel vaheajal kodu külastades kõigist Eesti headest asjadest viimast võtta.

Mis saab pärast ülikooli

lõpetamist, ei oska Tõhk veel öelda. «Minu suur plaan lõppes Hiinasse tulekuga ning uus eesmärk on alles tekkimas. Kui tekib selline võimalus, siis tahaksin võib-olla veel mõnes siinse piirkonna riigis elada – Korea oleks huvitav,» mölgutas ta tulevikuplaane.

Millalgi pöördub ta kindlasti ka Eestisse tagasi, kuid tahab ka sealse piirkonna ja muu maailmaga tihedalt seotuks jääda. «Euroopa ja Hiina suhted on usutavasti tulevikus aina tihedamad, seetõttu võiks Euroopas olla võimalikult palju Hiina kogemusega inimesi. Eemalt meedia kaudu saab Hiinast ainult osalise pildi,» rääkis Tõhk. Ta usub, et hiina keele ja kultuuri tundjaid hakkab tulevikus Euroopas vaja minema ning järjest rohkem inimesi hakkab selle piirkonna vastu huvi tundma. ①

Vaade Wuhani linnas asuva Kesk-Hiina pedagoogilise ülikooli linnaku peavärvale.

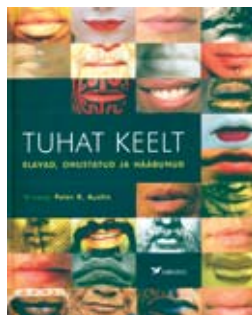
TÜ raamatupood soovitab:

Setomaa 2. Vanem ajalugu muinasajast kuni 1920. aastani

Toimetajad Mare Aun, Heiki Valk, Anti Selart, Anti Lillak
Eesti Rahva Muuseum, 2009
Kõva köide, 480 lk
ISBN: 9789949417537

hind: 621 kr

Tuhat keelt. Elavad, ohustatud ja hääbunud

Toim. Peter K. Austin
Kirjastus Koolibri, 2009
Kõva köide, 288 lk
ISBN: 9789985022634

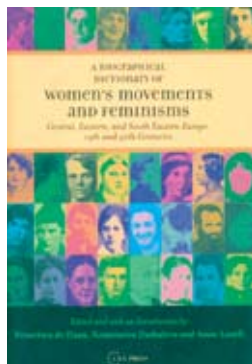
hind: 308 kr

Estonian Life Stories

Koost. Rutt Hinrikus; toim. ja tõlk. Tiina Kirss
Central European University Press, 2009
Kõva köide, 539 lk
ISBN: 9789639776395

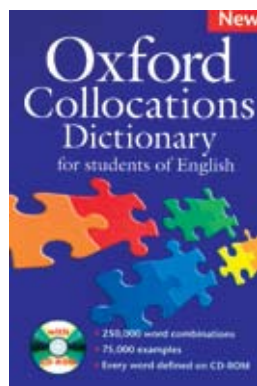
hind: 739 kr

A Biographical Dictionary of Women's Movements and Feminisms Central, Eastern, and South Eastern Europe, 19th and 20th Centuries

Toim. Francisca de Haan, Krassimira Daskalova, Anna Loufi.
Central European University Press, 2006
Kõva köide, 678 lk
ISBN: 9789637326394

hind: 1189 kr

Oxford Collocations Dictionary for students of English with CD-Rom, 2nd ed

Toim. Colin McIntosh
Oxford University Press, 2009
Pehme köide, 963 lk
ISBN: 9780194325387

hind: 434 kr

Väike arhitektuurileksikon

Toim. Emily Cole; tõlk. Marja Liidja
Kirjastus Tänapäev, 2009
Pehme köide, 352 lk
ISBN: 9789985628089

hind: 245 kr

Võõrkeelse kirjanduse tellimine
TÜ liikmeskonnale kehtib soodustus 10%
veebipood – www.ut.ee/raamatupood

Ülikooli 11
E-R 10–18
L 10–16

IN MEMORIAM

Elmar-Oskar Sakkov

09.06.1941–21.10.2009

21. oktoobril lahkus meie hulgast kauaaegne silmapaistev matemaatika ja mehaanika õppejõud Elmar-Oskar Sakkov.

Elmar-Oskar Sakkov lõpetas 1959 Mõisaküla keskkooli ja 1964 kiitusega Tartu Riikliku Ülikooli füüsika-matemaatikateaduskonna teoreetilise mehaanika alal.

Ta töötas Tartu Ülikoolis alates 1968. aastast, dotsendi ametikohal aastast 1973.

Füüsika-matemaatikakandidaadi kraadi kaitses ta 1970. aastal. Töötas õppejõuna Alžiiri Ülikoolis ja Madagaskari Ülikoolis, täiendas ennast Poolas, Moskvas ja Tbilisis.

Peamiselt pidas Sakkov loenguid teoreetilisest mehaanikast, rakendusmehaanikast ning kõrgemast matemaatikast.

Sakkovi loengud olid alati elegantselt esitatud, loengu elavdamiseks pikkis ta kuivana näiva materjali vahele oskuslikult elavaid näiteid, naljakaid lugusid ja mõnikord ka anekdoote.

Sellega suutis ta kõita üliõpilaste tähelepanu kogu loengu vältel. Paljude TÜ matemaatika-teaduskonna, majandusteaduskonna ja Eesti Lennuakadeemia üliõpilaste mällu jääb ta särava suurepärase õppejõuna.

Tema peamised uurimisvaldkonnad olid elastsete-plastsete plaatide ja koorikute pärast-

kriitilise staadiumi analüüs, armeeritud talade ja koorikute optimaalne projekteerimine ja komposiitide optimeerimine. Sakkov on üllitanud rohkem kui 40 teaduslikku publikatsiooni ning koostanud kõrgema matemaatika õpikuid.

Elmar-Oskar Sakkov on ka Eesti Matemaatika Seltsi asutajaliige, TÜ rakendusmatemaatika instituudi kolleegiumi liige ning teda on tänatud Gerhard Rägo mälestusmedali (2001) ja Tartu Ülikooli väikese medaliga (2006).

Viimastel aastakümnetel pühendas Elmar Sakkov palju energiat Eesti Lions-liikumise käivitamisele ja Lions-klubide töö organiseerimisele. Ta on olnud Lions-klubi Tartu president, samuti Eesti piirkonna kuberner. Tänu oma väga heale võõrkeeleoskusele (ta valdas vabalt inglise, prantsuse ja vene keelt) ja suurepärasele suhtlemisoskusele oli ta täpselt õige mees, et korraldada Lions-klubide rahvusvahelist koostööd.

Tema juhtimisel toodi Tartusse ja ka teistesse piirkondadesse hulgaliselt abivahendeid puuetega inimeste toetamiseks.

Ta on pälvinud puuetega laste toetamise eest Eesti Punase Risti V klassi teenetemärgi (2004).

Tema hobideks olid male, mälumäng ja bridž. Meistersport-

lase kandidaadina on ta korduvalt esindanud Tartu Ülikooli malemeeskonna koosseisus.

Kolleegide jaoks oli Sakkov särav isiksus ja karismaatiline inimene, kellega suheldi meeleldi ka väljaspool tööd. Tema mõnuses stiilis räägitud naljad ja mõistujutud aitasid kolleegidel vaadata paljudele asjadele hoopis uue nurga alt.

Elmar-Oskar Sakkovi abikaasa töötab arhitektina, nende peres on kaks poega ja kaks lapselast.

Elmar-Oskar Sakkov oli sügavalt haritud ja suure hingega karismaatiline inimene, kellest jääb ere mälestus.

Tartu Ülikooli matemaatika-informaatikateaduskond
Tartu Ülikooli majandusteaduskond
Eesti Lennuakadeemia

IN MEMORIAM

Eino Krall

9.10.1931–27.08.2009

27. lõikuskuu päeval lahkus meie hulgast üks teenekamaid zoolooge, fütonematoloog, bioloogia-doktor ja emeritprofessor Eino Krall. Enam ei oota varaseid tööle tulijaid tema juba avatud töötoa uks, enam ei kosta sealt tema asjalikke selgitusi ega tõtlikku askeldamist.

Eino Krall sündis 9. oktoobril 1931. aastal Tartus. Pärast Tartu 6. keskkooli lõpetamist asus ta õppima Tartu Ülikooli ja lõpetas 1955. aastal diplomeeritud bioloogina. Seejärel asus ta tööle ENSV TA zooloogia ja botaanika instituuti.

Teadustöös keskendus Eino Krall taimedes elavatele parasitsetele ümarussidele, uurides nende süstemaatikat, fülogeneetilisi suhteid, ökoloogiat ning tõrje bioloogilisi aluseid.

Kiiresti kujunes temast arvestatav spetsialist ja ekspert, kelle juurde tuldi õppima kogu Nõu-

kogude Liidust ja isegi välismaalt.

Eino Krall tegeles mitmete endise NSV Liidu piirkondade, eriti Kesk-Aasia taimeparasiitidest nematoodide uurimisega.

Tema sulest on ilmunud arvukalt teaduslikke töid ning õpikuid. Nõukogude ajal kuulus ta nende väheste teadlaste hulka, kelle õpikud tõlgiti inglise keelde ja said tuntuks ka nn raudse eesriide taga. Doktoritöö kaitses ta 1980. aastal Moskvast.

Võimeka teadlasena on ta töötanud vanem- ja peateadurina ning aastatel 1992–1996 erizooloogia osakonna juhatajana.

Tema mitmekülgsed võimed said rakendust ka üliõpilaste õpetamisel ja teadustöö juhtimisel Tartu Ülikoolis. 1992–1996 töötas ta TÜ ZHI erizooloogia õppetooli korralise professorina, kust ka emeriteerus. Tunnustusena tema tööle on Eino Krall valitud Florida nematoloogide

foorumi (1992) ja Venemaa Nematoloogide Seltsi (1996) auliikmeks. Lahkunu on pärvinud ka Karl Ernst von Baeri preemia (1984).

Pingelise teadustöö kõrval leidis Eino Krall aega ka hobi-deks. Ta oli fanaatiline filatelist ning ühena vähestest eestlastest oskas hiina keelt nii palju, et luges teadustöid originaalkeeles.

Eino Kralli lahkumisega oleme kaotanud suurepärase õpetaja ja kolleegi, aga ka maailmas tunnustatud bioloogi – taimekaitse spetsialisti.

Kolleegid ÖMI zooloogia osakonnast

Õnnitleme

85 Vilma Trummal, filosoofia-teaduskonna emeriitdotsent – 21. november

70 Tiit Nilson, atmosfäärifüüsika labor, külalisprofessor – 16. november

Kiira Allikmets, filosoofiateaduskonna emeriitdotsent –

27. november

65 Richard Villems, arheogeneetika erakorraline professor – 28. november

60 Sirje Kaur, dermatoloogia ja veneroloogia dotsent – 3. november

Mare Toom, botaanika osakonna vanemlaborant – 7. november

Väino Sammelselg, anorgaanilise keemia professor, anorgaanilise keemia õppetooli juhataja, materjaliteaduse osakonna asejuhataja – 13. november

55 Anu Aluoja, kliinilise psühholoogia dotsent – 21. november

50 Tiit Vaasna, üldkirurgia

assistent – 7. november

Marju Rosenthal, keemia
instituudi vastutav sekretär – 13.
november

Marika Kullamaa, vanemtoime-
taja – 13. november

45 Toomas Anepaio, õiguse
ajaloo lektor – 12. november

Aive Liigant, neuroloogia vane-
massistent – 18. november

Auni Vardja, raamatupidaja –
26. november

Esta Pilt, täienduskoolituse
programmijuht – 30. november

Anu Rjabinin, raamatukogu-
hoidja – 30. november

40 Meelis Pärtel, botaanika
professor, botaanika õppetooli
juhataja – 3. november

Elica Mateo Krikk, õppekorral-
duse spetsialist – 30. november

Arnold Kristjuhan, rakubioloogia
õppetool, vanemteadur – 28.
november

30 Margus Kõomägi, äri-
duse lektor, majandusteaduse
programmijuht

ettevõtluse ja projektijuhtimise
programmijuht – 20. november
Olga Tšubrik, orgaanilise kee-
mia teadur – 25. november

25 Mart Tšernjuk, õppemeister
– 9. november

Heiki Int, infotehnoloogia spet-
sialist – 16. november

Kersti Vaarmets, füüsikalise
keemia õppetool, laborant – 24.
november

Evelin Lehtoja, sekretär-raama-
tupidaja – 28. november

JURI LOTMANI STIPENDIUM

MTÜ Juri Lotmani fond kuulutab välja stipendiu-
mikonkursi **TÜ magistrantidele ja doktorantidele,**
kes jätkavad oma uurimistöös Juri Lotmani ja tema
koolkonna traditsioone filoloogias ja semiootikas.

2010. aastal antakse välja kaks 4000-kroonst sti-
pendiumi vastavalt vene filoloogia ning semiootika ja
kultuuriteooria eriala magistrantidele või doktorantidele.
Stipendiaatide nimed tehakse teatavaks 28.02.2010.

Stipendiumi taotlemiseks võib esitada originaalse
uurimistöö (trükkis ilmunud või trükki antud) –
teadusliku artikli või artiklite seeria, kaitstud baka-
laureuse- või magistrantide ja spetsiaalselt stipendiumi-
konkursile kirjutatud tööd, mis on valminud viimase

kahe aasta jooksul konkursile esitamise kuupäevast
arvates. Esitatud tööd võivad olla eesti, vene või inglise
keeles ning varustatud muukeelse resümeeaga. Tööd
tuleb esitada ühes eksemplaris paberil ja elektroonilise-
lt k.a **7. detsembriks** Näituse 2–218 (filoloogiala-
sed tööd) ja Tiigi 78–307 (semiootikaalased tööd).

Stipendiumi taotlejal tuleb esitada ka akadeemiline
CV; teadusliku juhendaja soovitus; akadeemiline
õienäide jooksvate õpitulemuste kohta (1. aasta magist-
rantidel ja doktorantidel vastavalt bakalaureuse- või
magistridiplomi akadeemilise õiendi koopia).

Lisainfo: A. Tšekada, germaani, romaani ja slaavi
filoloogia instituut, tel 737 6352, alisija.tsekada@
ut.ee; U. Urm, filosoofia ja semiootika instituut, tel.
737 5933, ulvi.urm@ut.ee.

TUDENGITE TEADUSARTIKLITE KONKURSS «TALVEAKADEEMIA 2010»

Esita Sinagi kokkuvõtlik artikkel oma kursuse-,
bakalaureuse, magistri- või doktoritööst või mõne
õppekursuse raames valminud uurimustööst, mis
käsitseb **säästvat arengut** või on sellega seotud. Ar-
tikel ei pea keskenduma looduskeskkonnale, vaid
võib käsitleda majandus-, tehnoloogia- või sotsiaal-
valdkonna säästvat arengut. Parimaid kirjutajaid
ootavad auhinnad, sh **5000-kroonine peaaubhind.**

Teadusartiklid on oodatud kõikidelt bakalau-

reuse-, magistri- ja doktoriõppe üliõpilastelt.
Artikleid saab esitada neljas valdkonnas: bio- ja
keskkonnateadused, ühiskonnateadused ja kultuur,
terviseuuringud, loodusteadused ja tehnika.

Tänavu broneeritakse artikli autoritele auto-
maatselt koht konverentsile. Kaheksa parimat tööd
tulevad konverentsil ettekandmisele, teised saavad
võimaluse tulla konverentsile stendiettekandega.

Lisainfo: www.talveakadeemia.ee; konkurs@
talveakadeemia.ee.

Artiklite esitamine tähtaeg: **31.12.2009.**

KAITSMISED

6. novembril kell 10.15 kaitseb **Anne Reino** majandusteaduskonnas (Narva mnt 4–B306) doktoritööd teemal «Manifestations of Organizational Culture Based on the Example of Estonian Organizations» («Organisatsioonikultuuri avaldumine Eesti organisatsioonide näitel»). Juhendaja prof Maaja Vadi. Oponentid prof Kari Lilja (Helsinki School of Economics) ja prof Milvi Tepp (Tallinna Tehnikaülikool).

6. novembril kell 12.15 kaitseb **Peeter Somelar** loodus- ja tehnoloogiategaduskonnas (Ravila 14A-1019) doktoritööd teemal «Illitization of K-bentonites in Baltic Basin» («Ordoviitsiumi ja Siluri bentoniitide varadiogeneetiline areng Balti Basseinis»). Juhendaja prof Kalle Kirsimäe. Oponent Holger Lindgreen, PhD (Taani ja Gröönimaa geoloogiategaduskeskus).

9. novembril kell 16.15 kaitseb **Roland Karo** TÜ nõukogu saalis doktoritööd teemal «Eros & Mysticism. Are Mystical States of Consciousness Evolutionary Byproducts of Sexual Response?» («Eros ja müstika. Kas müstilised teadvusseisundid on seksuaalsete reaktsioonide evolutsioonilised kõrvalproduktid?») *doctor theologiae* kraadi saamiseks. Juhendaja prof Anne Kull. Oponent prof Anne L. C. Runehov (Kopenhaageni Ülikool).

11. novembril kell 16.15 kaitseb **Olga Schihalejev** TÜ nõukogu saalis doktoritööd teemal «Estonian Young People, Religion and Religious Diversity: Personal Views and the Role of the School» («Eesti noored, religioon ja religioosne mitmekesisus: isiklikud suhtumised ja kooli roll») *doctor theologiae* kraadi saamiseks. Juhendajad dots Pille Valk, dr theol ja prof Robert Jackson (Warwicki Ülikool, Suurbritannia). Oponent prof Hans-Günter Heimbrock (Johann Wolfgang Goethe-Universität Frankfurt am Main).

12. novembril kell 14.15 kaitseb **Krista Jaakson** majandusteaduskonnas (Narva mnt 4–A114) doktoritööd teemal «Management by Values: the Analysis of Influencing Aspects and Its Theore-

tical and Practical Implications» («Väärtuspõhist juhtimist mõjutavate aspektide analüüs ning selle teoreetilised ja praktilised järeldused»). Juhendaja prof Maaja Vadi. Oponentid Paul Griseri, PhD (Middlesex University, London) ja prof Mare Pork, PhD (Tallinna Ülikool).

20. novembril kell 10.15 kaitseb **Riinu Rannap** loodus- ja tehnoloogiategaduskonnas (Vanemuise 46–301) doktoritööd teemal «Impacts of Habitat Loss and Restoration on Amphibian Populations» («Elupaikade hävimise ja taastamise mõju kahepaiksetele»). Juhendaja vanemteadur Asko Lõhmus. Oponent prof Trevor J. C. Beebe (Sussexi Ülikool).

20. novembril kell 12 kaitseb **Mariliis Tark** loodus- ja tehnoloogiategaduskonnas (Riia 23–217) doktoritööd teemal «Mutagenic Potential of DNA Damage Repair and Tolerance Mechanisms Under Starvation Stress» («DNA kahjustuste parandamis- ja talumismehhanismide osalus nälgivates bakterirakkudes toimuvates mutatsiooniprotsessides»). Juhendaja prof Maia Kivisaar. Oponent prof Caroline Kisker (Rudolf Virchow'i Keskus, Würzburg).

20. novembril kell 12.15 kaitseb **Ulla Pree-den** loodus- ja tehnoloogiategaduskonnas (Ravila 14a–1019) doktoritööd teemal «Remagnetizations in Sedimentary Rocks of Estonia and Shear and Fault Zone Rocks of Southern Finland» («Sekundaarsed magnetiseeritused Eesti settekivimite ja Lõuna-Soome kristalsete kivimite murranguvööndites»). Juhendajad vanemteadur Jüri Plado, PhD ja Satu Mertanen, PhD (Soome geoloogiakeskus). Oponent vanemteadur Jacek Grabowski (Poola geoloogiainstituut).

23. novembril kell 16.15 kaitseb **Indrek Paavle** TÜ nõukogu saalis doktoritööd teemal «Kohaliku halduse sovetiseerimine Eestis 1940–1950» («Sovietisation of Local Administration in Estonia 1940–1950») *doctor philosophiae* kraadi saamiseks. Juhendaja prof Aadu Must. Oponentid prof Anu Mai Kõll (Centre for Baltic and East European Studies, Södertörn University College) ja prof Enn

Tarvel (Stockholmi Ülikool).

26. novembril kell 14.15 kaitseb **Ants Kaasik** matemaatika-informaatika teaduskonnas (J. Liivi 2–404) doktoritööd teemal «Estimating Ruin Probabilities in the Cramér-Lundberg Model with Heavy-tailed Claims» («Laostumistõenäosuste hindamine raske sabaga kahjunõuetega Cramer-Lundbergi riskiprotsessi korral») filosoofiadoktori kraadi taotlemiseks. Juhendaja prof Kalev Pärna. Oponendid prof Göran Högnas (Åbo Akademi,

Soome) ja prof Tomáš Cipra (Charles University of Prague, Tšehhi Vabariik).

27. novembril kell 14.15 kaitseb **Ave Tupits** filosoofiateaduskonnas doktoritööd teemal «Käsitusi rahvameditsiinist: mõiste kujunemine, kogumis- ja uurimistöö kulg Eestis 20. sajandil.» doktorikraadi (PhD) taotlemiseks eesti ja võrdleva rahvaluule alal. Juhendaja prof Ülo Valk. Oponendid dr Mall Hiie-mäe (Eesti Kirjandusmuuseum) ja dots Ain Raal (TÜ arstiteaduskond).

TUNNUSTAMISED

TÜ suure medali ja tänukirjaga tunnustati arsti-teaduskonna emeriitprofessorit **Arvo Tikku**.

TÜ suure medali pälvis 80. sünnipäeval filosoofiateaduskonna emeriitprofessor **Leonid Stolvit**.

TÜ väikese medali ja tänukirjaga tunnustati 65. sünnipäeval loodus- ja tehnoloogiateaduskonna füüsika instituudi optika ja gaaslahenduse lektorit **Hans Korget** ja molekulaar- ja rakubioloogia instituudi juhiabi **Tiiu Rootslast**.

TÜ aumärgi ja tänukirja pälvisid 65. sünnipäeval arstiteaduskonna farmaatsia instituudi farmatseutilise keemia dotsent **Toivo Hinrikus**, 80. sünnipäeval loodus- ja tehnoloogiateaduskonna füüsika instituudi emeriitdotsent **Ivar Piir** ning 60. sünnipäeval keemia instituudi kolloid- ja keskkonnakeemia

lektor **Karin Hellat**.

TÜ aumärgiga tunnustati 50. sünnipäeval haldusosakonna arvestustalituse peaspetsialisti **Tiia Kreeki**.

TÜ tänukirja pälvisid järgmised haridusteaduskonna töötajad: emeriitprofessor **Jaan Mikk**, emeriitdotsent **Larissa Vassiltšenko**, arvutispetsialist **Heino Heinla** ning pedagoogika osakonna juhataja, haridustehnoloogia dotsent **Piret Luik**.

VABANDUS

Ajakirja UT eelmisesse numbrisse sattus eksitav viga. Õige on: TÜ aumärgiga tunnustati 50. sünnipäeval loodus- ja tehnologiateaduskonna füüsika instituudi vanemteadurit **Margus Rätseppa** (mitte Robert Apsi).

TEATED

Novembris TÜ aulas:

7. novembril kl 17 Uno Arro 75. sünnipäevale pühendatud akordionikontsert. 12. novembril kl 16.15 Hillar Palametsa aulaloeng. 14. novembril kl 19 barokkmuusika kontsert, mille peaesinejaks on varajase muusika stuudio Cantores Vagantes. 17. novembril kl 19 Tanel Joametsa klaverikontsert «Virmaliste sonata. Põhjamaa tulised pildid». Esitusele tulevad Grieg, Tubin, Rahmaniov, Skrjabin.

19. novembril kl 18 Mati Palm (bass) – 40 aastat kontserttegevust. Klaveril saadab koostöös EMA-ga Peep Lassmann. 21. novembril kl 17 Tarmeko kammerkoori 20. sünnipäeva kontsert. 26. novembril kl 9.30–17.15 Rahvusvaheline konverents «Small Nations' Universities in the Unifying Europe». 27. novembril kl 20 Jää-ääre kontsert.

«Ringjoon» – tudengiühenduse Rahvusvaheliste Suhete Ring **välispoliitikasaade**. Kuula esmaspäeviti kella viiest kuueni Noorteraadios

(www.noorteraadio.ee)!

10. novembril kl 22 toimub klubis Illusioon **arstiteaduskonna rebaste ristimispidu**.

TÜ kunstimuseum tuletab meelde, et käimas on karikatuurivõistlus. Võistlusele on oodatud **karika-tuurid ja šaržid**, mille teemaks on **Tartu Ülikool, akadeemiline pere** või **tudengielu üldisemalt**.

Tööde esitamise tähtaeg on 13. november ning võitjad kuulutatakse välja **23. novembril** näituse «**Üli-kool naerab. Emakeelne ülikool 90**» avamisel. Parimaid ootavad väärilised preemiad. Tööd palutakse tuua TÜ kunstimuseumisse, saata postiga aadressil Ülikooli 18, Tartu või esitada digitaalselt.

12. novembril kl 10.15 peab õigusteaduskonnas (Näituse 20–103) esmakordselt dotsendi ametikohale kandideeriv *dr. iur. Villu Kõve /venia legendi/* teemal «Hüpoteeklaenuvõtja vastutuse tagatud kinnisasja väärtusega piiramise võimalikkus».

TÜ pensionäride ühingus Vitae:

2. novembril kl 16 käsitööklubi; 4. novembril kell 9 sõidame Vanemuise alumisest parklast tervisepäevale Käärikule; 5. novembril kell 12 arstide klubi; 17. novembril kell 13 elulooring; 21. novembril kell 11 exliibrise klubi; 23. novembril kell 16 põltsamaalaste klubi; 24. novembril kell 16 matemaatikute klubi; 26. novembril kell 15 keemikute klubi; 3. detsembril kell 12 arstide klubi; 7. detsembril kell 16 käsitööklubi.

11. novembril kl 16.15 **ÕES-is** (Lossi 3-427) Tarmo Piiri ettekanne: «Villem Reimani ja Jakob Hurda kirjavahetus aastatel 1884–1904».

25. novembril kl 16.15 **ÕES-is** (Lossi 3-427) Anu Raudsepa ettekanne «TÜ usuteaduskonna dekaani Siegfried Aaslava saatusest Siberis 1946–1955».

2. detsembril kl 16.15 **ÕES-is** (Lossi 3-427) prof. emer. Helmut Piirimäe ettekanne «Variandid eesti ülikooli loomisel».

Eesti Akadeemiline Spordi-liit otsib suhtlemisaltide ja keeleoskajate üliõpilaste seast vabatahtlikke abilisi, kelle jaoks oleks väljakutse olla SELLi üliõpilasmängudel 2010. aastal mõne külalisdelegatsiooni atašeeks.

Sobiv kandidaat peab oskama suhtlustasemel vähemalt üht võõrkeelt peale eesti keele, tal on piisavalt vaba aega, et abistada külalisi 21.–23. maini 2010 toimuvatel mängudel ja viia end eelnevalt kurssi mängude üldinfo-ga. Omalt poolt pakume atašeede koolitust ning võimalust kaasa aidata ühe hea ürituse õnnestumisele.

Kui arvad, et just Sina oled sobiv kandidaat, kirjuta mängude atašeede toimkonna juhile Herjele Aibastile (herje.aibast@mail.ee).

TUNNUSTA ENDA KAASTÖÖTAJAJAID!

Euroopa Liidu Sotsiaalfondist rahastatav programm Primus annab järgmise aasta alguses konkursi alusel parimatele partneritele välja kolm rahalist preemiat **eduka õppija**, programmi toetusel **rakendunud õppekavaarenduse eduloo** ja **parima partneri** kategoorias.

Programmi Primus büroo ootab konkursitaotlusi 1. detsembriks. Tänavu on preemiafondi suurusks **350 000 krooni** ja seda rahastab haridus- ja teadusministeerium. Võitjad kuulutatakse välja 2010. aasta 10. jaanuaril.

Loe lähemalt: primus.archimedes.ee/node/23

Primus

KOORDINEERIB SIHTASUTUS
ARCHIMEDES

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Tartu Ülikool
Ülikooli 18, 50090 TARTU
Tel: 737 5100
E-post: info@ut.ee
www.ut.ee